

Ekonomická krize – pohled odborů¹

Motto:

„Nejvyšší prioritou musí být ochrana občanů před nejhorsími dopady finanční krize. Občané jsou těmi prvními, na které krize dopadne, ať už se jedná o dělníky, ženy v domácnosti nebo podnikatele. Do řešení otázek zaměstnanosti a sociálního dopadu finanční krize by členské státy měly aktivně zapojit sociální partnery.“ (Sdělení Evropské komise: Plán evropské hospodářské obnovy, KOM (2008)800).

I. Úvodem

Druhého prosince 2008 představil premiér České republiky Mirek Topolánek v projevu nazvaném „Informace předsedy vlády o dopadech světové finanční krize“ Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR „Strategii připravenosti a akcelerace růstu“. Šlo o první český „dlouhodobý komplexní plán reakce na světovou finanční a hospodářskou krizi“. To byla nesporně pozitivní zpráva. Česká vláda, po řadě měsíců bagatelizování krizových projevů a systematické kritiky antikrizových ekonomických opatření přijímaných vyspělými státy EU konečně připustila, že se krize může dotknout i České republiky a to v míře, kterou donedávna zásadně odmítala.

Zatímco ve vyspělých evropských zemích či na úrovni společných orgánů Evropské unie je naprostou samozřejmostí v takto krizových momentech vyzvat ke spolupráci sociální partnery, v České republice se na jakýkoli podnět ze strany sociálních partnerů – zvláště pak odborů - pohlíží apriori s nedůvěrou. Přitom ČMKOS po celý uplynulý rok upozorňovala na trendy vývoje světové ekonomiky a na rizika jejích projevů u nás a žádala, aby se vláda ČR, stejně jako ostatní vlády chovala naprosto pragmaticky a začala práce na variantních scénářích krizových opatření. Místo toho se ztratil čas planými disputacemi, zda je či není krize. Vyloučením zástupců skupin občanů nejohroženějších finanční krizí ze spolupráce na vytváření protikrizových opatření se důvěra (o kterou v této krizi jde na prvním místě) neobnoví.²

ČMKOS již od jara minulého roku soustavně upozorňuje na nebezpečí plynoucí ze zesilování ekonomické restriktce (restriktivních balíčků)³, na nesmyslné a plýtvavé další

¹ První verze tohoto dokumentu byla zpracována a zaslána k diskusi vedení ČMKOS a odborových svazů ke dni 10. prosince 2008 ještě před schválením státního rozpočtu. Předložený dokument, zpracovaný ke dni 13. ledna 2009 je druhou verzí. Tato verze již bere v potaz schválení státního rozpočtu pro rok 2009, vytvoření Národní ekonomické rady – poradního orgánu předsedy vlády a samozřejmě zhoršující se situaci české ekonomiky. Dokument se stal východiskem podkladového materiálu ČMKOS pro jednání mimořádné tripartity k ekonomické krizi.

² Snad neotevřeněji se k této otázce svým specifickým způsobem vyjádřil premiér Topolánek při představení deseti členů Národní ekonomické rady vlády - „nemám pocit, že by mi tu chyběla dojička, matka tří dětí“

³ Při projednávání rozpočtu na mimořádné RHSD v polovině září na varování ČMKOS ministr financí odpověděl, že pokud dojde k nižšímu ekonomickému růstu, bude se adekvátně reagovat na výdajové straně (tedy škrtem výdaje) tak, aby zůstal zachován plánovaný schodek rozpočtu. S tímto jasným úmyslem, vražedným pro udržení vůbec nějakého ekonomického růstu české ekonomiky, operoval ministr financí prakticky až do druhé dekády listopadu. Zdá se, že teprve po misi MMF, která doporučila využít přirozených stabilizátorů (tedy vyššího schodku veřejných financí, který MMF předpokládá na úrovni 2,5%, proti 1,6 % obsaženém v rozpočtu), byla stále latentně existující hrozba „balíčků“ poněkud odsunuta do pozadí (přesto ne zcela zažehnána, protože i

snižování daní a pojistného na sociální zabezpečení⁴ a na neexistenci rozpočtové rezervy pro řešení ekonomických a hlavně sociálních důsledků ekonomické krize. Obdobné připomínky pak vznesla v podzimních měsících při pravidelném vyhodnocení Národního programu reforem (Lisabonská strategie) a při projednávání Konvergenčního programu.

Předkládaný materiál je tak dalším pokusem o dialog s vládou o opatřeních na překonání hrozící ekonomické krize.

II. Probíhající reforma veřejných financí a její skutečné působení

Analyzujeme-li výsledky makroekonomických prognóz předkládaných MF v posledních dvou letech, je podle našeho názoru plně na místě otázka, zda tato pochybení jsou jen náhodná či nikoli. Obáváme se, že nikoli.

Velmi podivné „kroucení čísel“ začalo už v minulém roce. Když pomíneme fakt, že východisko a celá argumentace reformy veřejných financí prováděná současnou vládou byla postavena na naprosto účelově zmanipulovaném *odhadu deficitů v letech 2006 - 2007*, staly se příkladem takového postupu *odhady inflace* na rok 2008 ministerstva financí. Tyto odhady (duben 2007 3,2 %, červenec 2007 3,4 %, říjen 2007 3,8 %) byly v první řadě **využity k autoritativnímu „vyvracení“ obav odborů i veřejnosti z celkových dopadů „reformního balíčku“**.⁵

Tento odhad v sobě spojil „příjemné s užitečným“. „Vedlejším efektem“ podceněné inflace bylo vytvoření skryté rozpočtové rezervy ve státním rozpočtu na rok 2008 v rozsahu cca 20 mld Kč. Tím se (do určité míry) na příjmové straně rozpočtu skryly problémy, které vyvolala reforma veřejných financí.

Zde totiž došlo v minulém roce k (ministerstvem financí) neočekávaným procesům. Porovnáme-li rozpočtované příjmy se skutečnými výsledky pokladního plnění státního rozpočtu České republiky za rok 2008 ukáží se výrazné rozpory. V první řadě došlo oproti

ve zprávě MMF se uvádí, že „snížení podnikové daně a sazby příspěvku na sociální zabezpečení by mělo být z větší části nahrazeno utužením mzdového objemu a objemu sociálních transferů“). To potvrzují i signály o pracích MF na tzv. zrealnění rozpočtu pro rok 2009. Toto zrealnění má znamenat podle slov ministra financí uveřejněných v tisku škrty v rozsahu okolo 15 mld Kč.

Stejně tak to neznamená, že takto problematický, na špatných číslech postavený, rozpočet nemá své zásadní strukturální problémy, které výrazným způsobem zužují manévrovací prostor pro aktuální řešení sociálních a ekonomických dopadů krize (další výrazné snižování daní, neexistence rozpočtových rezerv určených na antikrizová opatření. (viz dále)

⁴ Součástí schváleného rozpočtu je i snížení pojistného na sociální zabezpečení hrazené zaměstnanci o 1,5 %. Opatření je fakticky třetí etapou snižování sociálního pojistného. Již dříve byl schválen záměr snížit pojistné u zaměstnavatelů v roce 2009 o 1 proc.bod a v roce 2010 o další 0,9 proc. bodu a od počátku roku 2008 platí tzv. zastropování pojistného. Tentokrát bylo snížení pojistného využito pro kompenzaci faktu, že sazba daně z příjmu fyzických osob a odpočty od základu daně zůstanou zachovány na úrovni roku 2008). Celkový dopad snížení sazeb u zaměstnanců (-1,5 %) je pro rok 2009 minus 18 mld Kč, při zahrnutí snížení sazby u zaměstnavatelů se jedná o více než 32 mld Kč dopadu do systému nemocenského pojištění a podpor v nezaměstnanosti. Pokud k tomu přidáme ještě „zastropování“ pojistného, ke kterému došlo již loňském roce, je naprosto zřejmé, že záměrem koalice je likvidace veřejných pojistných systémů v těchto dvou oblastech.. ČMKOS ve svém stanovisku toto snížení zásadně odmítla právě z důvodů oprávněných obav z celkové destrukce těchto systémů.

⁵ ČMKOS odhadovala na konci srpna 2007 inflaci pro rok 2008 na úrovni 5,5 %. Po vyjasnění dopadu zavedení poplatků ve zdravotnictví na růst spotřebitelských cen (0,6 %), který na počátku prosince 2007 provedl ČSÚ, zvýšila ČMKOS svůj celoroční odhad na 6 %. **Skutečný nárůst spotřebitelských cen dosáhl v roce 2008 hodnoty 6,3 %.**

předpokladům rozpočtu k výraznému propadu v očekávaném výnosu DPH i spotřebních daní. Na DPH se nevybralo 14 mld Kč, na spotřebních daních více než 9 mld Kč (zde došlo dokonce k výraznému meziročnímu absolutnímu poklesu daňového inkasa). Přitom je paradoxní, že k tomuto propadu došlo v situaci, kdy průměrná daňová sazba vzrostla - u základních životních potřeb sazba daně z 5 % na 9 %, kdy došlo k nominálnímu zvýšení sazeb spotřebních daní a k zavedení ekologických daní u paliv a energií.

Tento výpadek nepřímých daní pak v rozpočtu z větší části zachraňovalo vyšší inkaso daně z příjmu (právnických a fyzických osob), které se proti očekávání vybralo navíc o 14,5 mld Kč. Tento výsledek nám umožňuje poněkud přehodnotit optimistická očekávání reformy veřejných financí a ukázat její pravou tvář.

Reforma (a z ní vycházející rozpočet na rok 2008) vycházela z toho, že se sníží přímé daně a pojistné (jak vidíme bezpečné rozpočtové zdroje) a rozpočtový výpadek spojený s tímto snížením bude nahrazen nárůstem daňového inkasa ze zdanění spotřeby (DPH a spotřební daně). Jak ukazuje příklad letošního roku, tuto úvahu, zapracovanou do státního rozpočtu pro rok 2008, však někdo zapomněl spotřebitelům sdělit. Ukazuje se totiž, že nepřímé daně nic kompenzovat nebudou. A pokud se týče přebytku u daně z příjmu – jedná se do značné míry o vliv výrazného ekonomického růstu v roce 2007.

Při zpomalení či úplném zastavení ekonomického růstu se tento, prozatím působící „kompenzátor“, vytratí. Naopak, na příjmové straně rozpočtu vzniknou značné problémy. Nenaplnění daňových příjmů v minulém roce (tedy v období ještě poměrně vysokého růstu a tedy i růstu příjmů, zejména pak zisku firem) byl jen prvním upozorněním na tento problém. Bohužel již v letošním roce tento problém – problém nedostatečných daňových příjmů veřejných rozpočtů pocítíme mnohem silněji⁶. Výrazně se urychlí již probíhající proces dekapitalizace státu a redukce jeho funkcí jak sociální oblasti (sociální transfery – důchody, nemocenské dávky, rodinné dávky, podpory v nezaměstnanosti aj.) tak i ve veřejných službách v oblasti (v první řadě zdravotnictví, školství, atd.). Je to právě tento postup, který otevře pole pro „soukromou iniciativu“ firem na tomto poli a faktickou privatizaci těchto oblastí. Z celé řady veřejných vystoupení je totiž stále více zřejmé, že ekonomická krize bude jen vhodnou příležitostí a záminkou pro realizaci dávno připravovaných plánů.

Bohužel v euforii „výrazného poklesu deficitu veřejných financí za rok 2008“, která byla vyvolána i masivní PR kampaní (přirozeně kombinovanou s osobní propagací ministra financí) jaksi zaniklo, že se tohoto skvělého výsledku dosáhlo při nenaplnění daňových příjmů, a to v první řadě díky skrytým rozpočtovým rezervám a omezením využití rozpočtových rezerv resortů. Pokud jsme se proto od tzv. nezávislých analytiků dozvěděli, že díky reformě veřejných financí došlo v rozpočtu na rok 2008 ke zrealizování finančních toků, pak bylo přesně naopak.

Právě výsledek rozpočtu na rok 2008 potvrdil dřívější obavy ČMKOS, které bylo možno jasně vyčíst již z návrhů reformy veřejných financí – tato vláda a tento ministr financí nebudou vládou a ministrem vyšších rozpočtových příjmů, ale především rozsáhlých rozpočtových škrtů.

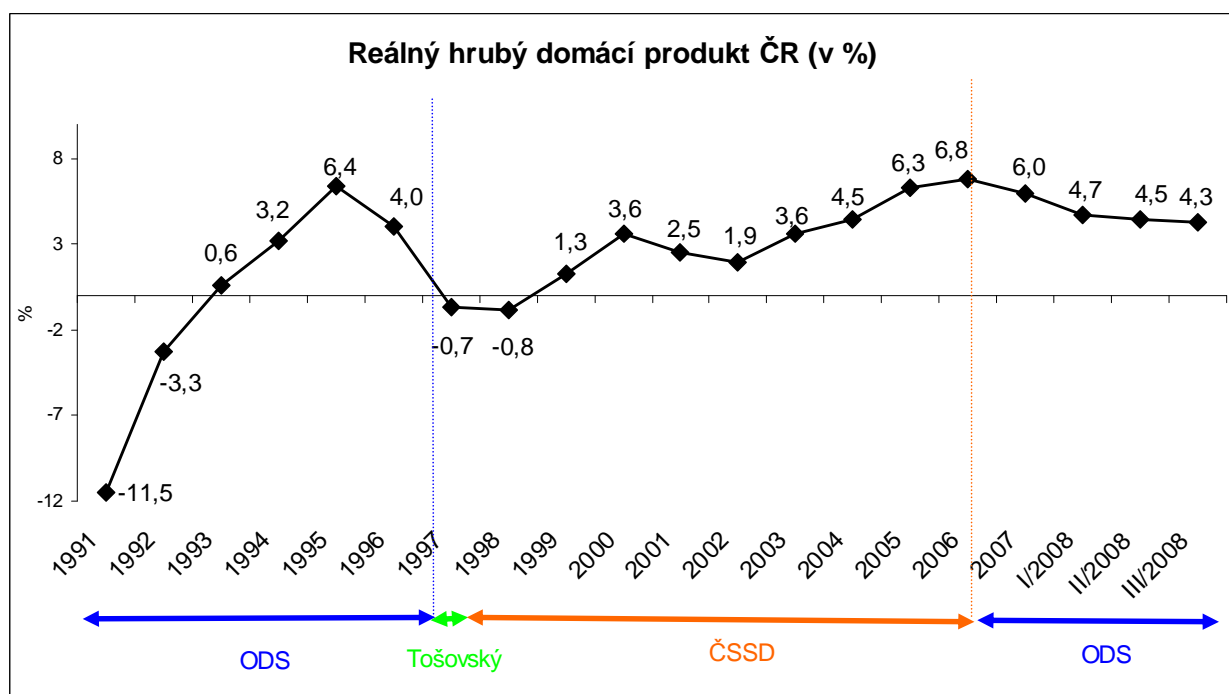
Z pohledu očekávané krize ekonomiky a výrazného zpomalení ekonomického růstu dává tato situace jasný signál, že další pokračování ve snižování daní a příjmů z pojistného, tak jak se je snaží posadit, či dokonce urychlit, současná vláda (údajně

⁶ Mimochodem se tak potvrzují obavy ČMKOS, které několikrát vyjádřila při reformě veřejných financí. Totiž, že je krajně nezodpovědné dopředu rozhodovat o snižování daní, aniž je jasné, jak dopadnou předchozí etapy daňových redukcí.

jako antikrizový nástroj) zásadním způsobem ohrožuje stav veřejných rozpočtů, zužuje manévrovací prostor pro skutečně aktivní opatření vlády při eliminaci, resp. zmírnění sociálních dopadů krize a zároveň aktivní opatření na podporu ekonomického růstu. Na jedno ani na druhé se jí totiž při výrazném zpomalování ekonomického růstu nebude dostávat peněz.

A pak už vládě nezůstane nic jiného, než se vedle narůstajícího deficitu pokračovat i nadále v cestě, kterou už signalizovala misi MMF „snížení podnikové daně a sazby příspěvku na sociální zabezpečení by mělo být z větší části nahrazeno utužením mzdového objemu a objemu sociálních transferů“⁷

Vývoj hrubého domácího produktu v letech 1990-2008



předběžný odhad (14.11.2008)

Prakticky „totéž“ je i letošní výrazné *pochybení při odhadu HDP pro rok 2009*. Skutečným účelem již v době svého vzniku evidentně nadhodnoceného odhadu HDP (kolik vlád by si dovolilo v červenci 2008 předpokládat pro příští rok urychlení ekonomického růstu?) bylo vyřešení „obtížné početní úlohy“ - jak sestavit rozpočet s nižším deficitem v podmínkách, kdy dochází k dalšímu a dalšímu snižování daní a pojistného. Bez vyššího růstu to prostě nešlo. (A aby toho nebylo dost - ještě se toto chimérické urychlení ekonomického růstu začalo vydávat za první pozitivní výsledek právě probíhajících reforem).

Plynulý tok stále pesimističtějších informací o projevech nastupující světové ekonomické recese, které lze pozorovat od září, byl ve druhé dekádě listopadu narušen zprávou o „neočekávaně pozitivním“ **vývoji českého HDP ve III. čtvrtletí 2008**. Nezávislí analytici se většinou shodli na tom, že v nastalé situaci je tato čísla nutno považovat za velmi

⁷ MMF, Česká republika -2008 článek IV Konzultace, Závěrečné vyjádření 24.listopadu 2008

pozitivní, ale s ohledem k nastalé ekonomické situaci ve světě nevydrží.⁸ Nemýlili se, ovšem dopadlo to poněkud jinak než mysleli - nevydržel odhad III. čtvrtletí. V prosinci ČSÚ přehodnotil růst HDP směrem dolů – ze 4,7 % se stala 4,3 %.

Zastavme se chvíli u tohoto čísla – potvrzujícího poměrně rychlou ztrátu tempa HDP oproti roku 2007. Vezmeme-li do úvahu vývoj ekonomické situace v okolních zemích, časové posuny a zpoždění v oblasti ekonomických toků je podle našeho názoru nadměru jasné, že vývoj HDP ve třech čtvrtletích minulého roku nastupující ekonomickou krizí ještě v podstatě ovlivněn nebyl.

Co tedy způsobilo poměrně rychlý pokles tempa HDP? Podle našeho názoru tím hlavním faktorem nebylo nic jiného než tzv. reforma veřejných financí současné vládní koalice.

Ve skutečnosti růst HDP ve třech čtvrtletích roku 2008 nebyl žádným pozitivem, ale naopak. Oproti předchozím letům došlo k výraznému zpomalení ekonomického růstu - téměř o 2 procentní body. Takzvaná reforma veřejných financí na tomto „úspěchu“ má nepopiratelnou zásluhu. Na to by se pod vlivem špatných ekonomických zpráv přicházejících ze světa nemělo zapomínat. Nemělo by se tedy zapomínat na to, že „reforma veřejných financí má na svědomí v letošním roce nerealizovaný růst HDP v rozsahu cca 70 mld Kč. Možná, že právě tyto promarněné miliardy budou chybět při nárazu ekonomické krize, která se k nám „žene z venčí“. Soustavné ujišťování premiéra Topolánka o tom, že za současnou krizi vláda nemůže, nelze tedy v žádném případě brát doslova.

Tento poněkud delší „výlet do historie“ měl jediný účel – poukázat na **zvláštní situaci v České republice. V české ekonomice se protínají dva procesy a to vlastní ekonomická krize přicházející ze zahraničí exportním (ale i bankovním) kanálem (viz následující kapitola) s opatřeními reformy veřejných financí. Oba tyto procesy jsou (přes ujišťování vládních představitelů) ve skutečnosti stejnosměrné a vzájemně se posilují – a to minimálně v jedné kardinální oblasti - v redukci poptávky. Proto žádné opatření, které bude pokračováním a urychlováním již započaté reformy, a bude tedy redukcí poptávky, nemůže působit antikrizově, ale právě naopak: vnější dopady jen dále umocní.**

III. Analýza a prognóza základních trendů ve vybraných sektorech ekonomiky

I přesto že, krize byla poměrně dlouhou dobu různými analytiky popírána, v současnosti již o tom, že postupně zasahuje jednotlivé sektory české ekonomiky, není pochyb. Ti, co dnes o krizi mluví, však současně jedním dechem dodávají, že krize se vyhne finančnímu sektoru, který je podle nich zcela zdravý a hlavně je poučen zkušenostmi z devadesátých let, kdy byl za cenu stovek miliard sanován. Podle těchto názorů, se tak krize projevívá jen v reálné ekonomice.

⁸ Jejich odhady růstu pro příští rok se aktuálně pohybují cca mezi 2 - 3 %. Dochází však k jejich přehodnocování směrem dolů. Jak již bylo řečeno začínají se objevovat prognózy hovořící o kladné nule, či dokonce o poklesu, MMF odhaduje 1,5%, ČNB 2,9 %. MF ČR v současné době objektivně operuje se třemi odhady, přičemž není jasné, který je „ten pravý“. Rozpočet předkládá urychlení růstu na 4,8 %, říjnová prognóza hovoří o zpomalení růstu na 3,7 % a ministr financí se v tisku vyjádřil, že očekává pro příští rok růst okolo 3 % (v posledním období už hovoří o čísle pod 2%).

S tím lze jen sotva souhlasit, protože pokud bychom se podívali na některé zjevné i případné očekávané příznaky krize, pak je zcela nepochybné, že tato krize zasáhne bez rozdílu jak finanční sektor, tak i reálnou ekonomiku.

1. Nebezpečí a rizika pro finanční sektor

Nebezpečí a rizika pro finanční sektor lze spatřovat v několika oblastech. V první řadě je to v **růstu zadluženosti domácností**. Až dosud se zadluženost zvyšovala o více než třetinu ročně. V současnosti se její tempo zpomaluje. Celkový objem zadluženosti domácností nyní přesahuje 1000 mld Kč. Z toho je 850 mld dluhů vůči bankovnímu sektoru a největší část – více než 600 mld představují hypotéční úvěry. Kromě toho má obyvatelstvo zhruba 150 mld Kč dluhů vůči nebankovním institucím poskytujícím úvěry – jde zejména o různé formy splátkového prodeje.

Za problematické je nutno považovat zejména některé formy poskytování úvěrů obyvatelstvu nebankovními institucemi, kde někteří operátoři tohoto trhu poskytují úvěry za podmínek, které nelze nazvat jinak než nepřiměřené. Úroky v některých případech převyšují i 50 % ročně. Přitom takový postup je podle českého práva zcela přípustný a není považován za lichvu (v jiných zemích EU by takový postup patrně sotva našel opodstatnění). Problémem v této souvislosti je, že těmito úrokovými sazbami se do finanční tísně se mohou dostat někteří jednotlivci, kteří se neumějí dobře orientovat ve finančních otázkách a tudíž v případě, že by se v budoucnu zhoršila celková ekonomická situace i tento – zatím malý – segment obyvatelstva bude vyžadovat pomoc.

Hlavním problémem zadluženosti obyvatelstva je však především rychle rostoucí objem hypotéčních úvěrů, který nasvědčuje tomu, že se na něm podílejí i skupiny obyvatelstva, které již nepatří do vyšších příjmových kategorií. Tudíž v případě ekonomické recese bude jejich schopnost splácet takové zatížení ohrožena.

Kromě toho je problematická také celková hodnota těchto objektů. Většina hypoték byla poskytnuta v době, kde ceny realit byly na vrcholu a existovaly prognózy, že tyto ceny dále porostou. Současná a zejména pak budoucí situace bude nesporně znamenat pokles cen a tudíž banky budou požadovat změnu – zhoršení - podmínek pro dlužníky. Bude se to týkat především těch hypoték, které byly poskytnuty na plnou cenu nemovitosti. Z hlediska bankovního sektoru se pravděpodobná stagnace a pokles cen nemovitostí projeví v nutnosti zvýšit hodnotu zajištění dosavadních hypotéčních úvěrů a nesporně to zvýší nároky na poskytování dalších půjček. I když tento dopad bude významný z hlediska jednotlivců a může mít i významnější dopady v regionálním měřítku, půjde patrně o relativně menší dopad na celkovou situaci ve finančním sektoru.

V průběhu minulého roku se postupně růst hypotéčních úvěrů zpomalil, neboť banky zvýšily obezřetnost při jejich poskytování.

I přes toto zpomalení však se pravděpodobně mohou celkové úvěry obyvatelstvu v letošním roce zvýšit o dalších 20 % a tedy již dosáhnou hodnoty kolem 1200 - 1250 mld Kč. Přitom celkové vklady obyvatelstva rostou v průměru za poslední dva roky zhruba o desetinu ročně (v předchozích letech bylo tempo poloviční) a na konci roku 2008 dosáhnou 1500 mld Kč.

Zásadní z hlediska růstu národohospodářské poptávky je pak skutečnost, že soukromá spotřeba je právě v posledních letech stimulována rychlým růstem zadlužení obyvatelstva a případné zpomalení jeho růstu se zpětně odrazí do poklesu dynamiky ekonomiky.

Daleko nejvýznamnější dopad bude zprostředkovaný vliv zpomalení růstu zadluženosti obyvatelstva na trh s nemovitostmi a zejména pak dopad na *developerské aktivity* některých předních developerů. Vývoj v již minulých dvou letech dokazoval, že trh je přehřátý. Developeri přicházeli s projekty, které vyžadovaly stále rostoucí rozsah investic. Přitom bylo patrné, že některé stávající developerské projekty jsou pravděpodobně neúspěšné. Dokladem toho mohou být např. některá obchodní centra v Praze, která jsou po několika měsících po zahájení provozu poloprázdná, opouštějí je nájemci, protože předpoklady developerů o jejich atraktivnosti pro zákazníky se zjevně nenaplnují. Tyto objekty patrně nemohou naplnit představy o jejich výnosnosti a návratnosti investovaných prostředků.

To se týká i některých bytových objektů, kde ceny za jednotku podlahové plochy mohou již přesahovat únosné meze a zejména pak jen sotva mohou najít poptávku, neboť se orientují na velmi úzký segment bohaté klientely, která své bydlení již má vyřešeno.

Proces diferenciaci na trhu s nemovitostmi a mezi developery již začíná a bude dále pokračovat.⁹ I když zatím s objevují jen dílčí příklady, přesto jde o doklad toho, že krize ve stavebnictví resp. krize vyvolaná spekulacemi a sotva opodstatněnými očekáváními o trvalém růstu trhu s developerskými projekty se pozvolna rozvíjí a zasahuje do reálné ekonomiky. Je také zjevné, že tato krize musí nevyhnutelně mít i dopad do financujících institucí.

Nelze zcela pominout ani velmi časté názory expertů na realitní trh, kteří předpokládají, že v letošním a příštím roce se může počet realitních kanceláří snížit na polovinu a případně až o dvě třetiny, což by mělo být vyvoláno jednak velmi nízkou poptávkou na trhu a jednak i omezením realitních projektů a výstavbou bytů.

Pro současný vývoj je také podstatná změna přístupu k financování nových projektů a tedy i očekávání o budoucím vývoji. Jestliže ještě v první polovině roku bankovní sektor aktivně vyhledával nové projekty a nabízel jejich financování, pak v současnosti již došlo k podstatnému omezení nových úvěrů a banky se soustřeďují na stávající projekty zjevně ve snaze zabránit možným ztrátám.¹⁰

Uvedené skutečnosti signalizují, že příliv nových peněz do tohoto segmentu trhu vysychá a že bude v nejbližší době nelze počítat zde s pokračováním dosavadního tempa růstu. Je nutno zde uvažovat o poklesu, jehož hloubku lze odhadnout na nejméně desetinu, ale to zcela jistě není konečné číslo.

Nasvědčují tomu i publikovaná data o *vývoji stavební výroby*. I když stavebnictví jako celek zaznamenává pouze stagnaci výroby – za prvních jedenáct měsíců minulého roku je to růst o necelé procento ve stálých cenách. Výsledek za rok však bude zcela jistě pokles výroby. Jediné odvětví stavební výroby, které od počátku roku roste jsou inženýrské stavby, které jsou ovšem financovány z rozpočtových prostředků (růst produkce se ovšem zpomaluje). Pozemní stavby vykazují pokles oproti minulému roku o desetinu (ve stálých cenách). Je proto možné

⁹ Dokladem toho je např. vývoj velké developerské společnosti Orco. Ještě v srpnu minulého roku představovala své velké projekty např. přestavbu nádraží Bubny v Praze v rozsahu 100 mld Kč, aby v polovině listopadu došlo k tomu, že její největší vlastník byl „vyvlastněn“ bankou, která prodala akcie, kterými zajišťovala svůj úvěr pro developera. Banka tak zjevně učinila ve snaze předejít dalším ztrátám a vyvázat se z tohoto úvěru. Právě akcie této firmy poklesly na méně než 5 % jejich hodnoty z roku 2007. Stejně tak byl v polovině listopadu oznámen úpadek velké stavební firmy Průmyslové stavitelství Brno (s ročním obratem kolem 2 mld Kč), po níž zůstaly stovky milionů nezaplacených pohledávek. Přitom je zjevné, že majetek firmy nedostačuje na jejich uspokojení a nutně tento krach zasáhne široký okruh jejich dodavatelů a dalších subdodavatelů. Tento příklad je jen ilustrací – možná ani není typický - ale není to jediný případ a nesporně další jsou připraveny.

¹⁰ Dokladem toho může být např. nemožnost najít financování pro výstavbu objektů financovaných magistrátem Hradce Králové. Představitelé Magistrátu poukazují na to, že ještě na jaře letošního roku byl zájem o financování projektu enormní. Po vyhlášení tendru na jeho financování se však žádná banka nepřihlásila. Přitom jde o projekt, který přímo financuje Magistrát a tedy jeho rizikovost není vysoká, je-li jištěn rozpočtem města.

řící, že stavebnictví jako celek již zaznamenává sotva zpochybnitelné krizové jevy, které se patrně dále prohloubí v příštím období.

Je totiž zcela nepochybné, že současně klesající tempo ekonomického růstu (kombinované s pokračujícím snižováním daní) povede k nižším rozpočtovým příjmům a následně i k omezení výdajů rozpočtu na investice a tedy inženýrské a infrastrukturní stavby, které dosud „táhnou“ stavebnictví, přestanou tuto úlohu plnit. Z vyjádření představitelů developerských skupin pak také vyplývá, že budou odloženy některé projekty, protože se nepodaří na tyto projekty získat financování. Několikaletý stavební boom je zjevně u konce, neboť přítok peněz do tohoto odvětví založený na dluhovém financování poptávky se vyčerpal. Nyní nevyhnutelně nastane etapa zrealnění aktiv a hledání nové rovnováhy a s tím spojené uvolňování kapacit, pracovních sil atd.

Další oblastí restrukturalizace, bude nepochybně oblast *investičního bankovníctví*. I když tato oblast není v české ekonomice natolik rozvinuta jako v zahraničí, přesto i ona bude zápasit se stejnými problémy. Pokud stručně uvedeme podstatu investičního bankovníctví, pak jde o to půjčit si peníze v bankách a investovat je do nákupu akcií některých perspektivních firem s cílem restrukturalizovat je a později prodat se ziskem, případně realizovat některé projekty. Výnosnost takových operací v době prosperity bývá relativně vysoká. Obvyklý postup je takový, že investiční společnost např. nakoupí firmu, která má dobrou pozici na trhu a řadou opatření (zpravidla jde o redukci nákladů případně i o zlepšení obchodní činnosti) zvýší její zisk. S těmito ukazateli ji pak může nabídnout novým investorům s poukazem na dosahovaný zisk a tedy vyšší výnosnost kapitálu.

Takový scénář však zpravidla funguje v době, kdy ekonomika prožívá konjunkturu a je dostatek zájemců o umístění kapitálu resp. je dostatečná ochota bank na takový projekt uvolnit peníze. Neplatí to však v době, kdy je ekonomika v krizi. Lze proto očekávat, že současná krize ohrozí mnohé projekty těchto firem, neboť se nenaplní očekávání o možném výnosu z jejich projektů, což může být lepší scénář. V horším případě se může ukázat, že na dané projekty neexistuje poptávka, neboť není finanční instituce, která by byla ochotna tuto akvizici financovat.

Tyto projekty, které některé české investiční společnosti rozpracovaly – a část se týká také developerských projektů – tak mohou být zdrojem nestability a to zejména pro financující instituce. Právě banky musí najít způsob, jak eliminovat hrozící ztráty. Mnohé z těchto projektů jsou postaveny na tom, že investory - těmi, kdo je nakonec koupí – jsou zahraniční instituce (zpravidla fondy). Jejich finanční prostředky jsou za současné krize také omezeny a sotva budou mít zájem nakupovat právě české projekty, když obdobných projektů je v současnosti na trhu v Evropě naprostý přebytek. Hlavně však tyto instituce nemají dostatek vlastních zdrojů k takovým nákupům.

Jen na okraj lze dodat, že na investiční společnosti dolehne i nepříznivý vývoj na českém akciovém trhu. Jednou z praktik investování byla také zástava akcií nejlepších firem za úvěry. To při růstu českého akciového trhu umožňovalo podstatně rozšiřovat úvěry, neboť hodnota akcií, kterými byly zajišťovány, se zvyšovala. Současný propad cen akcií však takové úvěrování znemožňuje a naopak nutí příjemce úvěrů k jejich urychlenému splácení.

Z toho lze proto vyvodit, že také český trh může očekávat potíže investičních společností a to zejména takových, které nemají dostatek vlastní zdrojů a musely se v minulosti uchýlovat k získání úvěrů. Podle našeho názoru je nepravděpodobné, že by se problémy evropských investičních společností mohly vyhnout českému trhu. Jen k nim dojde v určitém časovém zpoždění.

Ani *vývoj na českém bankovním trhu* není zcela bez problémů. Největší české banky jsou prakticky všechny v rukou zahraničních bankovních skupin. Všechny tyto skupiny bez výjimky jsou však současně zasaženy světovou finanční krizí, žádají o státní podporu, neboť zaznamenaly ztráty ve svých spekulacích obchodech s cennými papíry a tudíž ať přímo či nepřímo se to dotkne i jejich českých filiálek.

Lze proto očekávat daleko větší obezřetnost při úvěrování, snahu vyhnout se rizikům a naopak bude zřetelné úsilí bank urychleně vystoupit z projektů, kde by mohly hrozit ztráty. Právě tato skutečnost může prohloubit problémy těch firem, které kalkulovaly ve svých plánech s dlouhodobými zdroji těchto institucí. Proto ten, kdo nemá v současné situaci vlastní zdroje, je ohrožen. Nedůvěra na finančním trhu také vede k podstatnému omezení operací na mezibankovním trhu.

K výrazným změnám na českém bankovním trhu pak došlo na přelomu letošního a minulého roku. Některé banky přikročily v tom, že zkrátily o pětinu či čtvrtinu úvěrové rámce svých klientů. Nejde však jen o snížení úvěrových rámců, ale – zcela v rozporu s poklesem základních úrokových sazeb – také o zvýšení úrokových sazeb mnoha klientům. Lze se obávat, že takové akce proběhly plošně a v krátké době to výrazně zhorší finanční situaci firem. Takový krok jen dále prohloubí současnou krizi, protože firmy nemají v těchto podmínkách dostatek zdrojů pro úvěrování výroby, které se jim zdražuje, stejně jako jsou nuceny zvyšovat hodnotu zajištění svých úvěrů a dále vázat svůj kapitál.

To jen dále nasvědčuje tomu, český bankovní sektor je výrazně ovlivňován vývojem v zahraničí a perspektivně nebude ochoten – a ani mu to nebude dovoleno, protože jeho aktivita je součástí tzv. konsolidovaného celku - k samostatné aktivitě. Z tohoto pohledu se domníváme, že nelze ani počítat s tím, že by jeho činnost mohla být jakkoli ovlivněna státní hospodářskou politikou, pokud nebude podpořena např. masivními státními garancemi. Spíše lze očekávat, že jeho zdroje budou zapojeny od řešení problémů mateřské instituce.

Z tohoto pohledu se dá očekávat, že se sníží aktivita finančních institucí také při poskytování leasingu, neboť k tomu nebude dostatek volných zdrojů. Obdobně to bude platit i pro formy splátkového prodeje atd. Celkově proto dojde k utlumení aktivit finančních institucí a především pak k podstatnému zpřísnění ostatních podmínek pro poskytování finančních zdrojů. Za této situace je pohyb základní úrokové sazby centrální banky jen velmi málo účinný, neboť při konkrétních projektech budou rozhodovat míra vlastních zdrojů investora, charakter zajištění, záměry podnikatelského projektu atd.

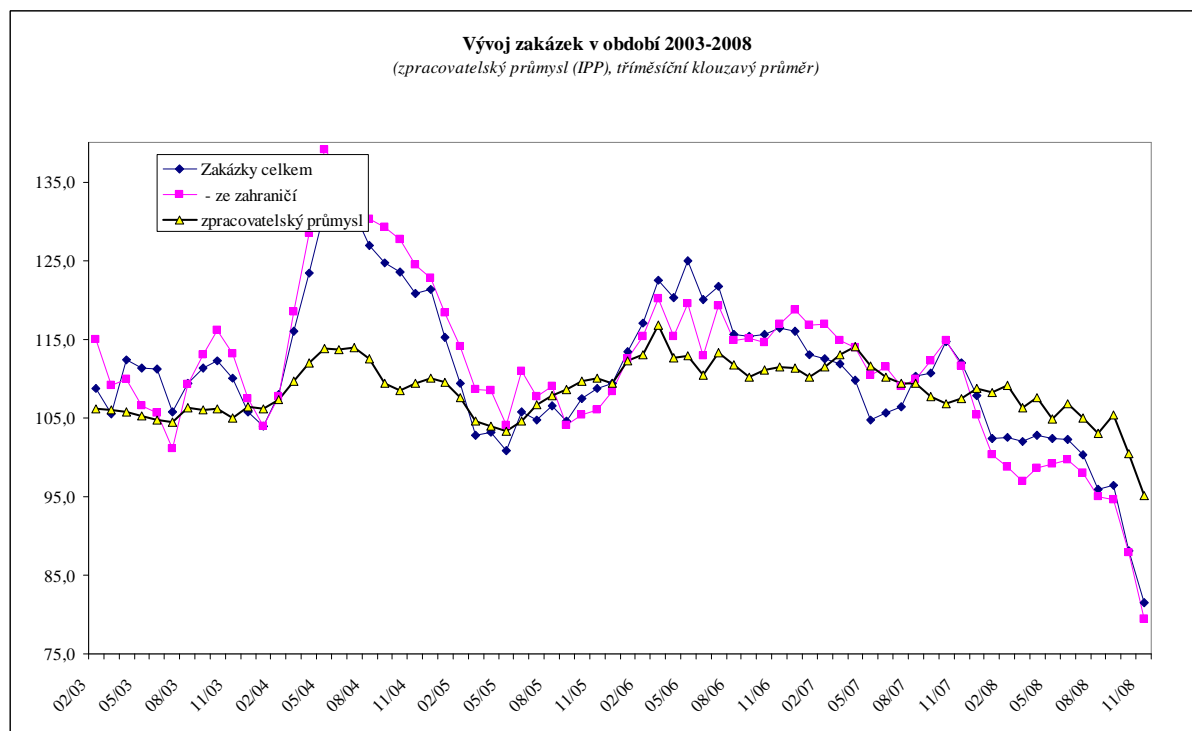
2. Průmyslová krize

V průmyslu jsou projevy krize nejvíce patrné. V podstatě každý den media přinášejí nové zprávy o tom, které firmy jsou zasaženy krizí, o kolik procent uvažují snížit výrobu, hovoří se o propouštění zaměstnanců apod.

Také oficiální data o vývoji průmyslové výroby již naznačují tendenci k poklesu, ale vzhledem k časovému zpoždění těchto dat, je ve skutečnosti její průběh již dále než ukazují statistické ukazatele.

Nicméně i tak je pokles průmyslové výroby, ke kterému došlo v říjnu a listopadu minulého roku nesrovnatelný s vývojem kdykoli v minulých 15 letech. Jeho hloubka a

rychlost nasvědčuje, že český průmysl se ocitá na prahu bezprecedentního poklesu výroby, doslova na prahu hospodářské katastrofy.



Tento graf v přehledné formě zachycuje jednak vývoj indexu průmyslové produkce za zpracovatelský průmysl a tedy růst výroby bez vlivu pohybu cen. Pro větší přehlednost je pak tento index přepočten do průměrného údaje za poslední tři měsíce. Dále jsou v grafu – opět v průměru posledních tří měsíců – zachycena data o vývoji zakázek a to jak celkových, tak zakázek ze zahraničí.

Od poloviny minulého roku je patrná tendence k poklesu průmyslové výroby, za poslední tři měsíce již index průmyslové produkce je trvale pod úrovní 100. V listopadu minulého roku dosáhl pokles průmyslové produkce 18 %. Když tento pokles očistíme do vlivu počtu pracovních dní – jde o pokles o desetinu. To je téměř dvojnásobek hodnot dosažených v průměru při poklesu průmyslové produkce v zemích EU – pokles o 5 %. Je zjevné, že průmyslová krize zasahuje české firmy s výrazně větší intenzitou než okolní země.

Také vývoj indexu průmyslových zakázek je zcela jednoznačný. Od počátku minulého roku se růst jejich objemu postupně zpomaluje a to předurčuje vývoj průmyslové výroby v dalších měsících. Od června minulého roku jejich objem klesá a vůbec největšího propadu se tento index dočkal v listopadu minulého roku, kdy se snížil oproti minulému roku o třetinu.

Také v tomto případě jde o historicky největší měsíční poklesy těchto ukazatelů za celou dobu jejich sledování.

To, co je největším zdrojem obav při analýze těchto ukazatelů je jejich prudký pokles během tak krátkého časového období. Právě tento pokles naznačuje, že dochází k náhlé ztrátě trhů, náhlé ztrátě poptávky, kterou nelze jinak nahradit. Proto také lze očekávat, že stejně náhlý bude i dopad do souvisejících veličin - zejména zaměstnanosti.

Snad nejvíce znepokojivá je skutečnost, že česká ekonomika dosud nikdy nebyla v situaci, kdy by došlo k tak prudké ztrátě odbytu a tak rychlému poklesu výroby. To klade zcela jiné požadavky na práci vlády při zmírňování důsledků krize.

Je jasné, že tento vývoj bude mít také dopad do struktury průmyslové výroby. Největší podíl v rámci indexu průmyslové produkce má zpracovatelský průmysl, který tvoří bezmála 90 % průmyslové produkce.¹¹ V rámci zpracovatelského průmyslu pak mají největší podíl tři odvětví – výroba potravin, výroba a zpracování kovů a výroba automobilů a autopříslušenství. Tato odvětví v souhrnu tvoří kolem 45 % celkové průmyslové výroby. Pokud k nim připočteme ještě dvě další odvětví – výroba strojů a výroba elektrických zařízení, pak jejich podíl již dosahuje kolem 60 %. Tato data také umožňují lépe modelovat možnosti budoucího vývoje průmyslu a zejména toho, jak může nastávající krize jeho vývoj ovlivnit. Uvedená fakta o jeho struktuře v podstatě nedávají českému průmyslu velké naděje na to, že by se mohl nastávající krizi vyhnout.

Výroba potravin již od počátku minulého roku vykazuje stagnaci a ve většině měsíců pak i mírný pokles. Možnosti, že by se mohla v budoucnu rozvíjet např. expanzí na zahraničního trhu, lze považovat za velmi omezené. A to nejen proto, že většina kapacit je součástí nadnárodních koncernů, které sledují vlastní exportní strategie. Kromě toho jsou zahraniční trhy ovládnuty obchodními řetězci, kam je nesnadné proniknout. Proto tato výroba v podstatě závisí pouze na vývoji situace na vnitřní trhu.

Výroba kovů má největší podíl v průmyslové výrobě. Jak známo, toto odvětví v minulých letech prožívalo velkou konjunkturu s výrazným růstem cen a s přebytkem poptávky. Tržní situace se v druhé polovině roku zásadně změnila a v současnosti toto odvětví je poznamenáno celosvětovou krizí a odbytovými problémy. Podle zpráv v tisku dochází k omezování výroby hlavních světových producentů oceli (např. ArcelorMittal), což nesporně bude mít vliv i na české producenty. Vyhlídky na brzké oživení těchto trhů – kde jedno z hlavních odbytišť bylo v Číně – jsou zatím velmi omezené. Podle dosavadních dat se odbytová krize na ukazatelích za toto odvětví již zřetelně projevuje – za poslední dva měsíce produkce poklesla o pětinu (v listopadu je objem zakázek o třetinu nižší).

Vývoj *v odvětví výroby automobilů a autopříslušenství* je velmi diferencovaný. Na jedné straně byla na podzim letošního roku uvedena do provozu nová automobilka Hyundai v Nošovicích, což bylo považováno za pozitivní signál z hlediska perspektiv růstu výroby a to i pro navazující dodavatele. Dokonce někteří politici již „viděli“, jak velký přínos pro tvorbu HDP to bude.¹² Během dvou měsíců po zahájení výroby i tato automobilka ohlásila výrazné omezení výroby. Hlavní česká automobilka Škoda oznámila dvojí snížení výroby v minulém roce a to nemusí být poslední nepříznivé zprávy. Třetí automobilka TPCA zatím oficiálně nehovoří o problémech. Může to být proto, že její produkce je zaměřena na malé vozy, pro které je na trhu zatím odbyt.

Daleko vážnější je situace výrobců autopříslušenství, kteří dodávají svoji produkci pro další evropské automobilky. Jejich odbyt poklesl v souvislosti s evropskou krizí – podle některých dat o desetinu a v některých případech i více. Právě tito výrobci již oznámili plány na snížení zaměstnanosti, což dokumentuje, že nevěří v rychlé zotavení trhů. Přitom ovšem jde zatím o první vlnu – dopad do zaměstnanosti bude podstatně větší a jeho rozsah bude zřetelný až na konci letošního roku.

Rozhodující je ovšem vývoj zakázek a ty – při poklesu zakázek v posledních dvou měsících o třetinu - nedávají žádné naděje na zlepšení situace v tomto sektoru.

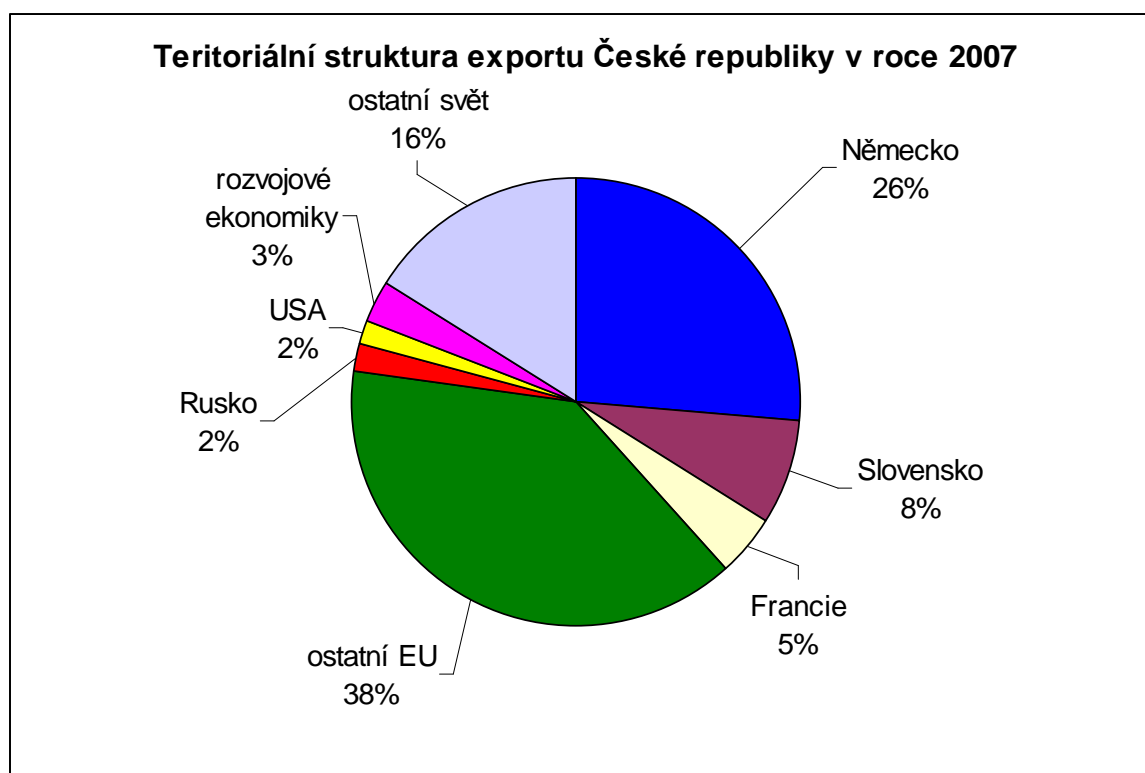
¹¹ Pokud jde o váhu jednotlivých odvětví, uvažují se zde váhy v indexu průmyslové produkce. Pokud bychom uvažovali podíly odvětví na celkových tržbách v průmyslu, pak tyto údaje budou odlišné. Podle výsledků za rok 2007 dosahuje podíl výroby automobilů a autopříslušenství 22% z celkových tržeb ve stálých cenách a analogicky výroba kovů 10 %, výroba strojů 9 %, výroba elektrických strojů 16,5 % a výroba potravin 7,4 %.

¹² Při jednáních o vládní podpoře výstavby automobilky byla údajně předložena studie, která uváděla, že její provoz zvýší růst HDP až o 1,5 %. Viz

http://ekonomika.idnes.cz/ekonomika.asp?c=A060126_101253_ekonomika_ven

Pokud jde o *perspektivy českého zpracovatelského průmyslu* a zejména s ohledem na možnosti omezit dopady celosvětové odbytové krize na jeho výrobu, pak je nutno konstatovat, že jsou velmi, možno říci mimořádně, omezené. Vyplývá to z několika faktů. V první řadě je to výrazná propojenost českého průmyslu na export a tedy velmi silná závislost na vývoji situace na zahraničních trzích. Český export je tvořen z více než poloviny vývozem strojů (včetně automobilů), dále z jedné pětiny vývozem polotovarů (kam patří zejména hutní produkce) a jedna desetina je tvořena vývozem spotřebního zboží - tedy více než 80 % vývozu je tvořeno produkcí zpracovatelského průmyslu.

Teritoriálně je to tak, že 85 % našeho vývozu směřuje do EU. Přitom největší část exportu směřuje do Německa – více než 30 % a do sousedních zemí - na Slovensko další téměř desetina a do Polska a Rakouska také desetina. Více než polovina českého exportu tak směřuje na sousední trhy. Na čínský trh připadá 0,5 % českého exportu a na ruský trh je to zhruba 2,5 %. Tyto velké trhy tak tvoří v podstatě zanedbatelný podíl tuzemského exportu.



Pramen: ČSÚ

Tato data jsou důležitá především proto, že zcela jednoznačně ukazují na vysoký stupeň závislosti českého průmyslu na vývoj i na trzích vyspělých zemích. Tato závislost není jen v tom, že nemálo kapacit v české ekonomice je kapitálově provázáno s firmami z těchto zemí a tedy české kapacity pracují tak, jak to vyhovuje mateřským firmám. Je tam hlavně závislost na odbytu na těchto trzích.

Právě poslední data o vývoji ekonomiky dokazují, jak silná je tato závislost – a také jak velký bude dopad do českých firem. Český export strojů se v říjnu a listopadu minulého roku snížil o 15 %, z toho v listopadu již o více než 20 % oproti stejnému období 2007 (přitom oba měsíce tradičně bývají obdobím s největším exportem). Zastavení růstu průmyslové výroby v říjnu a listopadu hlásí také Slovensko – tam směřuje desetina našeho exportu. To vše jsou signály, které teprve dopadnou na české firmy. Nakonec i zprávy o tom,

že mnoho firem skončilo svoji výrobu v uplynulém roce daleko před Vánocemi a znovu s ní začíná až v polovině ledna je jedním z způsobů, jak racionálně čelit nedostatku zakázek.

Konečně poslední údaj – konjunkturní průzkum indikátorů důvěry se v hodnotách ukazatelů – za průmyslové firmy a také indikátor spotřebitelského trhu – již dostává na úroveň let krize 1997 – 1998. To, co je varující, je jeho extrémně rychlý pokles – nesrovnatelný s minulostí a tedy i mimořádně velká ztráta důvěry v budoucí vývoj resp. prudký nárůst obav z budoucnosti..

Tato nejčerstvější data dokazují, že český průmysl a s ním česká ekonomika se řítí do krize daleko rychleji než se ještě před několika měsíci dalo očekávat. Během krátké doby plně propuknou její důsledky – zastavení výroby, propouštění, bankroty firem.

Pokud bychom proto chtěli uvažovat o možnostech dopadu krize na těchto vyspělých trzích na český průmysl, pak musíme dojít k závěru, že tento dopad bude velmi bezprostřední. **Z této závislosti také vyplývá, že východisko zlepšení situace českého průmyslu v podstatě leží mimo českou ekonomiku. Zlepšení situace bude možné jen tehdy, pokud se tyto zahraniční trhy zotaví a objeví se opět poptávka po produktech českého průmyslu.** Případná opatření české vlády na zlepšení situace v průmyslu mohou proto mít jen velmi omezený dopad a mohou nanejvýš přispět ke zmírnění dopadů světové krize.

Při těchto úvahách je nutné zohlednit ještě dvě skutečnosti. První z nich je charakter produkce českého průmyslu. V posledních dvaceti letech se charakter českého průmyslu formoval pod vlivem především německého průmyslu, který je největším světovým exportérem strojů. Kapacity českého průmyslu se v těchto letech staly doplňkem německých finálních dodavatelů, pro které zajišťují dodávky dílů, polotovarů, součástí. Německé kapacity realizují dodávky investic a finálních produktů s využitím dodávek od českých subdodavatelů a tedy závislost českých výrobců na tom, jak se podaří německým exportérům uspět na světovém trhu, je mimořádně silná.

V uplynulých letech současně český průmysl v podstatě ztratil schopnost být dodavatelem investičních celků jako tomu bylo v minulosti, kdy české kapacity byly schopny dodávat rafinerie, cukrovary, pivovary, chemické provozy, elektrárny a další, stejně jako kolejová vozidla, obráběcí stroje apod. Chybí zde nejen dostatečné výrobní kapacity, ale především projekční kapacity a také montážní kapacity – tedy schopnost zařízení, nejen vyrobit, ale i postavit a také uvést do provozu.

Průmysl je odkázán pracovat jako subdodavatel – a tedy čekat na poptávku finalisty – a tudíž nemá schopnost aktivně vytvářet poptávku po svých produktech, nabízet kontrakty atd. Je v pasivním postavení na trhu s investičními statky, které jsou z hlediska zisku a rentability pro podnikatele nejzajímavější.

Druhou skutečností je právě vysoká teritoriální koncentrace českého exportu. Na trzích, které jsou obecně považovány za dynamicky rostoucí je český průmysl v podstatě nepřítomen. Nejde jen o dva již uvedené trhy Ruska a Číny, kde zejména absence v Číně je právě potvrzením toho, že česká ekonomika nemá co nabídnout na tento trh. Ale jde i o trhy rozvíjejících se zemí jako je Indie, země Latinské Ameriky, stejně jako pro českou ekonomiku velmi zajímavý Vietnam.

Nelze proto řešení odbytové krize hledat v „přesměrování“ exportu na jiné trhy, které zatím nemusí být v tak hlubokém útlumu jako je tomu v Evropě a ve vyspělých zemích. Takové řešení nemůže být proto založeno ani na tom, že by byl razantně podpořen vývoz na tyto trhy např. formou rozsáhlých exportních garancí vlády resp. podstatným rozšířením exportního úvěrování se státní účastí.

Takové návrhy nemohou z krátkodobého hlediska nic podstatného řešit a jsou v podstatě iluzí, protože v takovém krátkodobém horizontu nemohou být ani realizovány a tudíž nemohou být tím, co by ekonomiku resp. průmysl mohlo pomoci vytáhnout z krize. Jako cílevědomá dlouhodobá politika by to bylo samozřejmě správné a mohlo by to pomoci.

Možnost eliminace důsledků hospodářské krize je v podmínkách českého průmyslu dále zhoršena i tím, že zde bylo na základě investičních pobídek v uplynulém období vybudováno množství kapacit, které zajišťují velkou zaměstnanost. Tyto kapacity ovšem právě v podobné krizi, v jaké se v současnosti ekonomika a průmysl ocitá, mohou být velmi rychle opuštěny a uzavřeny. Je tomu tak proto, že jsou to často velmi jednoduché výroby – příprava kabelových svazků, lisovny umělých hmot, často v podstatě kvalifikačně nenáročné montovny apod. – se kterými sem nepřišly ani další, na kvalifikovanou práci náročnější a sofistikovanější, výroby. Základní konkurenční výhodou byla levná – ve vztahu ke kvalifikaci – pracovní síla, dobrá infrastruktura a také daňové a jiné úlevy, které v nejbližších letech budou končit (mohly být poskytovány až na 10 let). Nesporně byly tyto výhody již „využity“ a proto případný odchod takových kapacit dále na východ nebo na Balkán nelze vyloučit – a ani mu nelze zabránit. Tento proces již v určité míře začíná.

Z toho, co bylo uvedeno – a jistě to není vyčerpávající výčet problémů – vyplývá, že pro český průmysl nevede z krize – do které se teprve začíná propadat – lehké a snadné východisko. Především je patrně nutno si uvědomit, že v podmínkách, v nichž se ocitl český průmysl – vzhledem k jeho struktuře výroby a především odbytu – může být dopad krize nemalý. V současnosti zpracovatelský průmysl zaměstnává něco málo přes milion zaměstnanců.¹³ V největších odvětvích z hlediska podílu na produkci – o nichž byla řeč výše – je více než 700 tis. osob. V hlavních exportních odvětvích – ve výrobě dopravních prostředků, ve výrobě strojů a elektrických zařízení, ve výrobě a zpracování kovů – je zaměstnáno více než 600 tis. osob. Pokud si lze udělat jen malý propočet ve vztahu k možnému deseti procentnímu propadu výroby a při zachování produktivity, pak nezaměstnanost může v nejbližším roce postihnout 60 - 70 tis. a možná ještě více osob jen v průmyslu.¹⁴

Takový počet by zvýšil celkovou nezaměstnanost zhruba o 2 body, což je poměrně dost a navíc jde o zaměstnanost, která by nebyla krátkodobá. Znepokojivá je dále i skutečnost, že se dá očekávat, že snižování zaměstnanosti bude postihovat také zahraniční zaměstnance, zejména ty, kteří jsou zaměstnáváni prostřednictvím agentur na zprostředkování práce. Je pak otázkou, jak bude řešen jejich další pobyt v ČR, zda zde někteří nezůstanou a nebudou pak zdrojem dalších problémů (např. přesunem do oblasti nelegální práce, zvýšení kriminality).

Z toho, co bylo uvedeno výše, by měl vyplynout základní poznatek – český průmysl, stejně jako celá ekonomika – stojí na počátku krize, která svým rozsahem převyšuje všechny minulé krize. Tato krize je nesrovnatelná s tím, co prožila česká ekonomika v letech 1997 - 1998, kdy vrcholila krize založená nezvládnutím důsledků ekonomické transformace na počátku devadesátých let. Tehdejší krize byla vyvolána chybnou hospodářskou politikou tehdejší vlády (stejně jako nepřiměřenou politikou centrální banky) - a také vnitřní politickou krizí. Její příčiny tedy přicházely „zvnitřku“ a tudíž stačilo korigovat hospodářskou politiku vlády, aby se tato krize mohla překonat.

¹³ Jde o průměrný evidenční počet. Pokud bychom uvažovali i částečné úvazky jde o 1,3 mil osob.

¹⁴ Připomeňme, že již n podzim 2008 odhadovali představitelé Svazu automobilového průmyslu, že budou nuceni uvolnit nejméně 14 tis. osob (tedy zhruba desetinu z celkové zaměstnanosti v oboru) v důsledku odbytové krize.

Naproti tomu nadcházející krize je krizí globální, celosvětovou, krizí z nadvýroby, kterou vyvolala nadměrná poptávka založená na spekulacích na finančních trzích. Právě podlomení důvěry na finančních trzích a následné rychlé zhroucení finančních trhů vedlo k prudkému poklesu poptávky a následně i výroby.

Lze očekávat, že český průmysl bude touto krizí zasažen velmi výrazně a to především v důsledku ztráty odbytu na hlavních trzích v sousedních zemích. Analogie s vývojem v minulých krizích spíše nasvědčuje tomu, že krize se v zemi s takovým profilem exportní nabídky jako má český průmysl, obvykle dostavuje později než na hlavních trzích. Současně se pak ovšem také daleko pomaleji začíná oživení výroby po překonání krize. Musí se proto počítat s tím, že nepříznivá situace bude pro českou ekonomiku trvat minimálně po celý příští rok.

Vzhledem k příčinám krize, ale i současné struktuře českého průmyslu, struktuře jeho vývozu a vysokému stupni jeho závislosti na vývoji zahraniční poptávky jsou možnosti zmírnit dopady krize jen omezené. Krátkodobě mohou být účinná jen opatření, která by zvýšila tuzemskou poptávku např. růstem spotřeby domácností popř. v rozpočtové sféře.

Dlouhodobá opatření na pomoc českému průmyslu pak by měla směřovat především k rozvoji všech sofistikovaných výrob, podpoře výzkumu a vývoje v průmyslových firmách, stejně jako k rozšíření podpory pro těsnější propojení kapacit technických vysokých škol s výrobními firmami a tedy rychlejší převod poznatků z výzkumu do reálné praxe. S tím souvisí i podpora technického vysokého školství a zvýšení počtu absolventů těchto škol vč. potřebného rozvoje přírodovědných disciplin na univerzitách.

Stejně tak je nutné posilovat diverzifikaci českého exportu tak, aby se zmírnila jeho vysoká koncentrace (a tedy i zranitelnost) jen na určitá teritoria. K tomu je především nutné posilovat ekonomickou diplomacii a podporovat zejména český vývoz technologií.

IV. Ekonomika pro pracující

Předchozí rozbory a úvahy přesvědčivě dokazují, že dopady krize nebudou ani krátké ani zanedbatelné. Je třeba se na ně připravit. Podle našeho názoru je pro správné zacílení případných opatření naprosto nezbytná důkladná a nezaujatá analýza příčin a charakteru krize a jejich projevů v české ekonomice. Řešení nebudou ani snadná, ani jednoduchá, přesto jsme přesvědčeni, že přijetí alespoň dílčích opatření zmírňujících dopady krize je lepší než nedělat nic.

V této situaci je podle našeho názoru více než kdy jindy důležité, aby se vláda v oblasti hospodářské politiky chovala tak, jak se chovají všechny rozumné vlády v bližším či vzdálenějším okolí:

- aby všechna opatření směřovala především k posílení ekonomického růstu a maximálně možnému zmírnění sociálních dopadů krize
- aby posilovala prorůstová opatření a omezovala ekonomickou restrikcii,
- aby zbytečně neplýtvala zdroji veřejných rozpočtů v nesmyslném plošném snižování daní či sociálního pojistného,

- aby naopak vytvářela silné rozpočtové rezervy na řešení jak ekonomických tak i sociálních důsledků recese,
- aby bez sentimentu přehodnotila všechna tzv. reformní opatření, která se základním cílem zmírnit ekonomické a sociální dopady krize nemají nic společného, či jsou dokonce proti němu (připravovaná důchodová reforma postavená na systému opt out, daňová reforma obsahující nemalé riziko ohrožení výběru daní a pojistného, zdravotní reforma směřující ke snížení standardů poskytované péče)
- aby mnohem úžeji koordinovala společně s centrální bankou rozpočtovou a měnovou politiku.
- aby okamžitě zastavila privatizační procesy v oblasti státního majetku (v první řadě v oblasti energetiky, dopravní infrastruktury a zdravotnictví) sociálních transferů a veřejných služeb (důchody, zdravotnictví, sociální systémy).¹⁵
- aby při vytváření balíků opatření úzce spolupracovala se sociálními partnery. Nastupující krize je mimo jiné i krizí důvěry – a bez úzké spolupráce všech aktérů – tedy vlády, zaměstnavatelů i zaměstnanců nelze tuto krizi překonat.¹⁶

Jako základní předpoklad účinnosti jakýchkoli opatření považujeme úzkou spolupráci na úrovni Evropské unie. Šance české ekonomiky na vybědnutí z krize – jak jsme dokázali již výše - jsou přímo spojené a svázané s úspěchem společné akce na úrovni EU. Není možné, aby představitelé České republiky i nadále pokračovali ve dosavadní politice, která se skládá zčásti z kritiky opatření přijímaných jednotlivými státy (ve kterých jsou projevy krize již patrnější), zčásti z odmítání návrhů na společná opatření na úrovni EU (Naposledy odmítání Plánu evropské hospodářské obnovy navrženého Evropskou komisí).

Již dnes je naprosto zřetelné, že překonání krize nebude ani snadné ani krátké. Je nutno přijmout opatření resp. vypracovat komplexní plán zmírnění sociálních dopadů krize a vytvořit na tento plán dostatečné finanční rezervy v systému veřejných rozpočtů. Je třeba „**natáhnout záchrannou sociální síť**“.

- Za klíčové považujeme zvýšení sociálních dávek a prodloužení jejich pobírání. Jedná se především o podpory v nezaměstnanosti, nemocenské dávky a rodičovské dávky (dávky státní sociální podpory) a dávky pomoci v hmotné nouzi. Stejně tak je třeba velmi pozorně sledovat situaci důchodců a případně přistoupit k mimořádným valorizačním důchodů. Je třeba zásadně odmítnout redukční přístup, na kterém byly postaveny poslední

¹⁵Zatím se ve společnosti málo vnímá, že faktická privatizace systémů sociálních transferů a veřejných služeb nemusí znamenat pouze převod nějakého typu aktiv ze státu na soukromé subjekty. Neméně důležité (a v některých případech perspektivně důležitější) pro rozvoj soukromého byznysu v daných oblastech je „pouhé“ ustoupení státu „z trhu“ prostým zmenšením rozsahu transferů a služeb poskytovaných obyvatelstvu z veřejných zdrojů. Pokud jsou totiž tyto potřeby satureovány na rozumné výši z veřejných zdrojů nemá průměrný občan potřebu se připojišťovat na případ nemoci, nezaměstnanosti, důchodu, vzdělání dětí apod. – což samozřejmě škodí byznysu, a nutno dodat že perspektivně vysoce lukrativnímu byznysu různých pojišťovacích ústavů.

¹⁶ V souvislosti s rostoucí finanční krizí a klesající důvěrou veřejnosti Evropská rada v říjnu 2008 vyzvala všechny subjekty finančního systému, zejména v odvětví bankovníctví, aby nesly svou odpovědnost. Zdůraznila, že odměny vrcholových managerů musí odpovídat jejich skutečnému výkonu, což platí i o odstupné (tzv. zlaté padáky), jehož výše by měla odpovídat skutečnému přínosu daného manažera k úspěchu společnosti. Stejně tak je třeba dbát na to, aby výnosy z akciových opcí nebo systém odměňování, zejména ve finančním sektoru, nevedly k přijímání nadměrného rizika, nebo zaměření na krátkodobé cíle. Rada vyzvala členské státy, aby usilovaly o uplatňování těchto zásad, a vyzvala Hospodářský a finanční výbor, aby ji informovala do konce roku. Tento přehled opatření jednotlivých zemí byl předložen 28. listopadu 2008. Je až symptomatičké, že jednou z mála zemí, která v tomto přehledu absentuje je Česká republika. ECOFIN582/DRS76, Brusel 28. listopadu 2008, Odměňování vedoucích pracovníků: přehled opatření přijatých Komisí a členskými státy od říjnového zasedání Evropské rady.

reformy veřejných financí. Propadem do nezaměstnanosti (a zvláště pak do dlouhodobé nezaměstnanosti) budou při nastupující krizi objektivně ohroženy široké skupiny obyvatelstva. S těmito lidmi nelze zacházet a komunikovat jako s lidmi, kteří pracovat nechtějí a jen zneužívají sociální dávky. Nelze připustit, aby se tito občané, postižení ekonomickou krizí, kterou nezavinili, propadli se svými rodinami do bídy a s tím souvisí i možný nárůst kriminality.

- Zásadním způsobem je třeba posílit terénní sociální práci. Tu je nutno směřovat především k vyhledávání osob, které tuto pomoc potřebují (lidé s různými handicap, staří lidé apod.). Je nutno vybudovat záchytná sociální střediska ve velkých městech, kterým hrozí slumizace resp. vytvoření ghett s občany s nízkými příjmy se všemi doprovodnými jevy, které se již projevují v některých městech. Je nutno změnit základní filosofii sociálních systémů, které byly dělány pro jiné období a jejichž účelem bylo v první řadě ušetřit finanční prostředky.
- Je nezbytné změnit regulaci cen bytů, posílit systémy sociálního bydlení, redefinovat kategorii lichvy, připravit systém refinancování hypoték v případě, že se občané vlivem krize dostanou do platebních problémů.
- Vedle změny systému regulace nájemného je nutno připravit případné znovuzavedení regulace cen základních životních potřeb - především paliv a energií,
- Zásadním způsobem finančně posílit výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti, na celou politiku zaměstnanosti,

Podmínkou pro uskutečnění těchto opatření však je zastavení zbytečného mrhání penězi na plošné snižování daní a pojistného. Je naprosto nezbytné nepokračovat v dalším snižování daní i celkové daňové kvóty. K tomu je nutno stabilizovat daňový systém na úrovni let 2007-2008, tedy zrušit všechny již schválené, ale časově odložené snížení daní a pojistného a zastavit všechny návrhy na další snižování daní.

Pokračování v politice masivního snižování daní a pojistného, kterou začala současná vládní koalice pod rouškou „nápravy veřejných financí“ a nyní v ní chce pokračovat pod záminkou „antikrizových opatření“, je velmi nebezpečné. Hrozí akutní riziko, že na jedné straně plošné snížení daní ekonomickému růstu příliš nepomůže, ale o to více problémů vyvolá ve veřejných financích. Hrozí riziko, že po těchto zásazích na nic nebudou peníze – zvláště pak ne na vytvoření sociální sítě alespoň na solidní úrovni, která by postiženým rodinám zajistila důstojný život, a nikoli jen přežívání v bídě.

Neexistuje záruka, že se navrhované snížení daní a sociálního pojistného u podniků, o kterém se v poslední době stále častěji hovoří, se projeví např. ve zvýšení investiční činnosti. Spíše se dá očekávat, že tyto dodatečné prostředky budou, jak se to již ukázalo v nedávné době, z větší části odčerpány formou dividend do zahraničí. (V České republice pak zůstanou destruované sociální systémy).

Probíhající krize je totiž krizí z nadvýroby, kapacit a investic je přebytek. To, co chybí je poptávka. O podpoře poptávky se však ve vládou připravované „**Strategii připravenosti a akcelerace růstu**“ (SPAR) nedočteme mnoho. I ono uvažované (neznámo o kolik) zvýšení důchodů „vycházející z analýzy vydání důchodců na zdraví“ či i poněkud konkrétnější „zvýšení objemu mezd ve veřejném sektoru“ je uvozeno slovy „možno, případně“ atd. Jestli je tato „mlha“ jediným opatřením, na který vláda přišla ve vztahu k posilování poptávky, tak to české ekonomice příliš nepomůže.

Oč méně konkrétnosti na straně poptávky, o to více jasných návrhů na nabídkové straně – snížit daně právnických osob až na 15 %, snížení sociálního pojištění placeného

zaměstnanci, snížit vedlejší náklady práce (což je eufemistické označení záměru dalšího snižování pojistného), „akcelarovat další reformy pracovního trhu změnami zákoníku práce“ (neznamená nic jiného než zhoršit pracovní podmínky pro zaměstnance atd). Je evidentní, že návrhy této strategie neznamenají nic jiného, než snahu o pokračování a urychlování té politiky, kterou současná vládní koalice prosazuje po celou dobu své vlády. Pak je také jasné, co může v této situaci znamenat další eufemismus - „revize a případně přeskupení výdajových priorit“.

Prezentovaná strategie SPAR je však zajímavá nejen tím, co obsahuje, ale také tím co neobsahuje. Neobsahuje ani slovo o spolupráci vlády na odstranění krize s ostatními státy na úrovni Evropské unie, ani slovo o spolupráci se sociálními partnery, neobsahuje analýzu reálné ekonomiky, záměry působení a náklady a očekávané přínosy navržených opatření. Jedná se jen o jakési nahození témat – či snad jen názvů kapitol nějakého balíčku opatření. Jak daleko jsou tyto návrhy rozpracovány není doposud v polovině ledna 2009 nic známo.

Jsme přesvědčeni, že česká vláda se musí přihlásit k cílům zformulovaným v Plánu evropské hospodářské obnovy předkládaným Evropskou komisí. Je to na mezinárodní úrovni připravený plán, k němuž se dříve či později nakonec bude nucena každá vláda členského státu EU přihlásit, pokud nebude chtít zůstat stranou hlavního pohybu sociálních a ekonomických změn v rámci EU.

Proto také plně podporujeme požadavky Evropské odborové konfederace, jejichž jádro tvoří stimulační plán investovat 2 % HDP do lidí, inovací a trvale udržitelného rozvoje.

Vychází z toho, že evropský plán obnovy má být založen na opatřeních, která mají zabránit zhroucení ekonomiky. K udržení chodu ekonomiky je nutné masivní uplatnění politik trhu práce v řádu 1 % HDP. Cílem je poskytnout jednak větší jistotu pracovníkům obecně a současně peníze těm, kteří je nejvíce potřebují. V závislosti na charakteristikách trhu práce jednotlivých členských států mohou mít tyto „investiční programy do lidí“ v rozsahu 1 % HDP různé formy:

- a. **posílení systémů podpor v nezaměstnanosti** - v členských státech, kde jsou dávky v nezaměstnanosti, doba jejich vyplácení a kvalifikační požadavky pro vznik nároku relativně nízké, by mělo být prioritou strukturální posílení dávkového systému;
- b. **zvýšení zabezpečení pro nejflexibilnější pracovníky** - krize znovu ukazuje, že trhy práce v Evropě jsou již nyní vysoce pružné: od okamžiku, kdy se ekonomická aktivita začíná zpomalovat, se ihned uplatňuje masivní restrukturalizace zaměstnanosti. Chybí však dimenze zabezpečení. Zejména pak jsou ekonomickým zpomalením nejzávažněji postiženi zaměstnanci s krátkodobými pracovními smlouvami, jako jsou agenturní zaměstnanci a zaměstnanci se smlouvami na dobu určitou. Současně také zaměstnanci s těmito smlouvami obvykle nemají nárok na plná práva ze sociálního zabezpečení a mnohdy mají omezený přístup k podnikovým rekvalifikačním programům. Bude jen spravedlivé, aby tito pracovníci dostali formou jednorázové podpory náhradu za pružnost, kterou na sebe berou. Tuto podporu by bylo možné považovat za prémii „zaměstnanosti“, kterou by tito nezaměstnaní mohli použít na financování nákladů spojených s hledáním nového pracovního místa;
- c. **podpora vnitřní flexikurity** - když si podniky v dobách ekonomického poklesu ponechají stávající pracovníky, poskytně jim to výhodu při příštím oživení poptávky, kdy budou mít ihned k dispozici kvalifikované a vyškolené pracovníky.

Tyto modely vnitřní flexikurity by podpořily jednak účinné systémy ochrany pracovních míst, jednak financování „technické“ nezaměstnanosti ze sociálního zabezpečení. V takovém případě si pracovníci udrží své pracovní místo a pracují na zkrácený úvazek za sníženou mzdu, která je doplněna dávkou v nezaměstnanosti. Členské státy, které se pro toto opatření rozhodnou, by mohly věnovat (část) investic do trhu práce (1 % HDP) do zavedení nebo posílení vnitřní flexikurity;

- d. **investice do kvalifikací a celoživotního učení** - systémy dávek v nezaměstnanosti by měly být doplněny programem zaměřeným na přeškolení a zlepšování kvalifikační základny nezaměstnaných. Tímto způsobem se využije doby nezaměstnanosti k zlepšení základny lidského kapitálu dané ekonomiky a zabrání se také vzniku úzkých míst, k čemuž typicky dochází jakmile nastane ekonomické oživení;
- e. **program podpory pracovních míst v sektoru sociální ekonomiky** - vedle výcviku nezaměstnaných existuje další způsob, jak je udržet v kontaktu s trhem práce a jak zabránit znehodnocení lidského kapitálu, totiž zavedení programu pracovních míst. Vytvoření pracovních míst v rámci takového vládou podpořeného programu by mělo reagovat na sociální potřeby, kterým by jinak byla věnována malá pozornost. Šlo by například o sektory péče o staré lidi, zařízení péče o dítě, nebo o osobní asistenty zdravotně postižených;
- f. **rozšíření Evropského globalizačního fondu** - tato opatření na národní úrovni je třeba doplnit akcemi na evropské úrovni. Stávající Globalizační fond je zapotřebí rozšířit a přeměnit ve fond podporující a pomáhající všem pracovníkům, kterým hrozí ztráta zaměstnání, bez ohledu na to, zda ohrožení jejich pracovních míst pochází z globalizace nebo ze současné krize evropské ekonomiky. Je nutné dát k dispozici více zdrojů, a přitom strukturálně zajistit zapojení sociálních partnerů.

Takový program by nesporně pomohl překonat nejhorší dopady nastávající krize a byl by zřetelnou pomocí lidem, kteří jí jsou a především budou v krátké době postiženi.

Dosavadní laxní přístup české vlády k řešení krizových dopadů je o to zřetelnější, srovnáme-li ho s tím, jaká antikrizová opatření přijímají v různých zemích světa - viz chronologický přehled v následující kapitole.

V. Opatření na řešení či odvrácení finanční (případně ekonomické) krize v různých státech

Srpen 2007, USA

Americká centrální banka prostřednictvím několika finančních injekcí posilovala likviditu bankovního systému, aby zpevnila americké finanční trhy.

Srpen 2007, eurozóna

Evropská centrální banka posiluje likviditu bankovního systému. Poptávka po penězích několikanásobně převyšuje nabídku. ECB vůbec poprvé poskytla peníze s tříměsíční splatností mimo pravidelný měsíční interval.

Září 2007, USA

Americká centrální banka a další bankovní organizace vyzvaly přední hypoteční ústavy v USA, aby byly k dlužníkům vstřícnější a snažily se jim pomoci s restrukturalizací hypoték.

Prosinec 2007, USA

Prezident George Bush předložil plán, který má za cíl zachránit statisíce Američanů před ztrátou domu v důsledku neschopnosti splácet mnohem dražší hypotéky. Krize zasáhla hypoteční sektor USA na jaře a její příčinou byla eskalace nesplácení rizikových „substandardních“ půjček pro klienty se špatnou úvěrovou minulostí. Krize vedla hypoteční banky k razantnímu přehodnocování úvěrových podmínek, to znamená, že po vypršení nízkých zaváděcích sazeb se úroky v příštích dvou letech prudce zvýší pro asi 1,8 milionů dlužníků. Podle vládních odhadů propadnutí obydlí hrozí asi 500 000 Američanů s hypotékami v celkové hodnotě 367 miliard USD.

Plán sestavený ministerstvem financí ve spolupráci s celým hypotečním sektorem by měl také zabránit tomu, aby krize hypoték přivedla do recese celou americkou ekonomiku. Plán počítá s pětiletým zmrazením úroků na hypoteční úvěry sjednané od 1. ledna 2005 do konce letošního července. Více ohrožených vlastníků domů by však mělo získat pomoc při refinancování svých hypoték nebo přejít k hypotékám zajištěným Federálním úřadem pro bydlení. Plán by měl pomáhat pouze těm, kteří v domech koupených na hypotéky skutečně bydlí a kteří si nemohou dovolit hypotéky s vyššími úroky. Nezlepšuje situaci těch, kteří si nemohou dovolit splácet ani současné úroky, a spekulantů. Plán počítá s aktivitou státu a obcí, kterým nabízí federální vláda možnost vydat od daní osvobozené dluhopisy ke krytí programu na refinancování hypoték insolventních dlužníků. Podle vládních odhadů plán pomůže asi 1,2 milionům dlužníků. Senát schválil návrh zákona rozšiřujícího pravomoci největšího federálního programu na podporu majitelů nemovitostí. Nový zákon uvolňuje podmínky, kterými se řídí Federální úřad pro bydlení (FHA), takže pomoci by se mohlo dočkat asi 200 000 lidí ohrožených ztrátou střechy nad hlavou. Reforma FHA by mimo jiné měla umožnit zvýšení stropu pro poskytování hypoték ze 362 000 na 417 000 USD, čímž se dostane na stejnou úroveň, která platí pro hypoteční agentury Freddie Mac a Fannie Mae. Sněmovna reprezentantů schválila návrh zákona, který má pomoci lidem s nevýhodnými hypotékami. Pokud někdo bude muset změnit podmínky splácení, aby nepřišel o střechu nad hlavou, legislativa mu dá přechodně možnost vyhnout se placení daní. Po dobu 3 let tak dlužníci nebudou moci odvádět část daní, které by jinak museli zaplatit. Americká centrální banka

(Fed) poprvé oznámila program termínové aukční facility, kdy začala dodatečnou hotovostí řešit napjatou situaci na úvěrových trzích. Úvěrový trh se s problémy potýkal od léta, kdy se začaly plně projevovat dopady problémů v části hypotečního trhu v USA.

Leden 2008, USA

Administrativa prezidenta Bushe dospěla k dohodě s vedením Sněmovny reprezentantů o balíček opatření, který by měl stimulovat ekonomický růst.

Únor 2008, USA

S opatřeními zaměřenými na stimulaci ekonomického růstu vyslovili souhlas představitelé senátu. Dochází k dočasné úpravě daní, která v tomto roce umožní podnikatelům zakoupit nové výrobní prostředky a z daňového základu za rok 2008 si navíc odečíst 50% těchto investic. Dále balíček od roku 2008 umožňuje zvýšení paušálního odpočtu z daní až do výše 250 000 dolarů. Podnikatelský sektor ba tak v nejbližším období měl na daních ušetřit zhruba 50 miliard USD, což by mu mělo již v roce 2008 napomoci k vytvoření nových pracovních míst. V rámci daňové úpravy dojde v roce 2008 k snížení daní z 10% na 0% pro prvních 6 000 USD zdanitelného příjmu u individuálního daňového poplatníka a pro prvních 12 000 USD zdanitelného příjmu pro pár. Daňoví poplatníci budou také moci získat až 600 USD (jednotlivci), resp. 1 200 USD (pár) daňové úlevy. Minimum o výši 300 USD (jednotlivci), resp. 600 USD (pár) budou moci získat ti, jejichž příjem je minimálně 3 000 USD. Tato forma pomoci je určena všem, jejichž upravený hrubý důchod dosáhl částku menší než 75 000 USD (jednotlivci), resp. 150 000 USD (manželské páry společně podávající daňové přiznání). Všichni oprávnění žadatelé navíc budou mít nárok na dodatečných 300 USD na jedno dítě. Balíček ekonomických opatření zahrnuje i **stimulační platby do amerických domácností. Jednotliví žadatelé budou moci získat minimum 300 USD a maximum 600 USA, u spojených žadatelů se může jednat o minimální částku 600 USD a maximální 1 200 USD. Celková hotovost (včetně 300 USD na dítě) plynoucí k americkým domácnostem by měla překročit 100 miliard USD.**

Březen 2008, USA

Federální rezervní systém (Fed) zintenzívnil pomoc finančním trhům a sáhl k opatřením, která naposledy využil v době Velké hospodářské krize ve 30. letech minulého století. Nouzové úvěry by měly být nadále poskytovány i dalším finančním institucím, včetně například makléřských firem. Dosud mohly této pomoci využívat jen komerční banky.

Duben 2008, USA

Na bankovní účty Američanů začaly elektronicky přicházet první stimulační platby. Jen v prvním týdnu tohoto procesu (počínaje 28. dubnem) byla pomoc o průměrné výši 920 USD deponována na 7,7 milionu účtů a dosáhla celkově více než 7 miliard USD. Počítá se s tím, že do konce května 2008 by se tím do ekonomiky mělo napumpovat téměř 50 miliard dolarů. Dalších 50 miliard USD by mělo následovat a do začátku července by zhruba 130 milionů amerických domácností mělo tímto způsobem obdržet téměř 100 miliard USD.

Duben 2008, Španělsko

Španělská vláda představila plán rozpočtových opatření na podporu slábnoucí ekonomiky v hodnotě deseti miliard eur (250 miliard korun) a bude zahrnovat daňové slevy, státní půjčky a pomoc sektoru nemovitostí, který se ocitl v nejhroší krizi za dvě poslední desetiletí. Plán předpokládá, že 16,4 milionu zaměstnanců a důchodců dostane letos slevu na dani v sumě 400 eur. Ta by jim měla vykompenzovat inflaci, která je nejvýše za 13 let, a prudký růst nákladů na splácení hypoték. Celkem vláda počítá na tento účel s šesti miliardami eur. Zbytek půjde na úvěry malým firmám, na půjčky pro sociální bydlení a na veřejné projekty. Španělsko je podobně jako Spojené státy těžce postiženo propadem na trhu nemovitostí, který nastal po dlouhém a prudkém boomu, a který může strhnout do útlumu celou ekonomiku. Jako první země Evropy tak připravilo stimulační balík, který má podpořit ekonomický růst.

Květen, USA, Evropa

Federální rezervní systém (Fed) Spojených států spolu s centrálními bankami v Evropě opět podpoří globální finanční systém. Centrální banky zvýší objem nouzových úvěrů, které poskytují komerčním bankám a dalším finančním institucím, a také prodlouží splatnost některých hotovostních půjček. V rámci takzvané termínové aukční facility (TAF), kterou Fed pořádá každé dva týdny, se objem nabízených úvěrů zvýší na 75 miliard z dosavadních 50 miliard dolarů. Fed zároveň rozhodl o rozšíření nouzové linky měnových swapů, kterou má otevřenou s Evropskou centrální bankou (ECB), na 50 miliard z dosavadních 30 miliard USD. Podobně linku měnových swapů se švýcarskou centrální bankou rozšíří z šesti na 12 miliard dolarů. Swapové linky Fed prodlouží do 30. ledna 2009 a cílem je uspokojit poptávku po dolarech na evropských trzích. Objem nouzových úvěrů, které Fed poskytuje finančním institucím v USA, se tak zvýší na 150 miliard dolarů z dubnového limitu 100 miliard USD. Smyslem je podpořit základní fungování bank, které pociťují dopady úvěrové krize. Vzhledem k přetrvávajícímu tlaku na likviditu na některých termínových trzích k těmto krokům přistoupily Evropská centrální banka, Federální rezervní systém a švýcarská národní banka a jejich smyslem je expanze opatření posílení likvidity. ECB se bude v eurozóně chovat podobně a evropským bankám zvýší přísun dolarových půjček na krátkodobé financování na 25 miliard dolarů s tím, že aukce peněžních prostředků bude provádět každé dva týdny. Doposud ECB prováděla aukce peněžních prostředků v objemu deset až 15 miliard dolarů na jeden tendr, ovšem bez stanoveného harmonogramu. Cílem je nadále poskytovat dolarovou likviditu, a to tak dlouho, dokud to bude podle měnového výboru za současných podmínek na trhu nutné. Švýčari budou nově půjčky bankám poskytovat rovněž na dobu 28 dnů a počítají s aukcemi každé dva týdny. Maximální částka na jeden tendr bude činit šest miliard dolarů. Vedle zvýšení objemu peněz, které Fed v rámci programu TAF poskytuje, centrální banka adekvátně rozšíří také objem zástav, které přijímá za úvěry v rámci jiné facility TSLF. Přijímat bude nyní i kryté cenné papíry, ovšem pod podmínkou, že půjde o papíry s nejvyšším ratingem AAA. Širší paletu zástav začala centrální banka přijímat počínaje aukcí 7. května, která má datum vypořádání o další dva dny později.

Červenec 2008, USA

Sněmovna reprezentantů a poté senát amerického Kongresu schválily plán na podporu trhu s bydlením. V rámci tohoto plánu chce vláda pomoci majitelům domů, kteří mají problémy se splácením hypoték, a zlepšit finanční situaci polostátních hypotečních agentur Freddie Mac a Fannie Mae. V rámci opatření bude zřízen i zcela nový fond, jehož smyslem je pomoci lidem, kteří se dostali do problémů při splácení hypotéky. Ve fondu bude zpočátku 300 miliard

dolarů (asi 4,5 bilionu Kč). Pomoci by se mohlo dočkat až 400.000 lidí. Krize na trhu bydlení se díky návrhu zmírní, ani tak masivní opatření, jaké Kongres schválil, ale krizi nevyřeší úplně. Nicméně lidé, kteří mají problémy se splácením hypotéky a z nějakého důvodu mají nestandardní úvěr, budou moci získat státem sponzorovanou hypotéku, s kterou nejsou spojena žádná nepříjemná překvapení ve formě výrazného zvýšení splátek. Někteří experti odhadují, že jen letos bude mít v USA problém se splácením hypotéky kolem 2,5 milionu domácností, jimž hrozí zabavení nemovitosti. Fond se 300 miliardami dolarů bude vytvořen pouze na přechodnou dobu a zda bude úspěšný, to bude záviset i na ochotě věřitelů přijmout ztráty z původních půjček, aby mohli dlužníky přesunout na nové půjčky. Opatření se začne využívat od 1. října. Přechodně bude platit i podpora pro agentury Freddie Mac a Fannie Mae. Tyto vládou sponzorované ústavy vlastní či garantují skoro polovinu všech hypotečních úvěrů v USA. Celkem je jich vydáno asi za 12 bilionů dolarů, v přepočtu tedy zhruba 180 bilionů Kč. Agentury budou mít především lepší přístup k levným úvěrům. Přestože Freddie Mac a Fannie Mae mají podporu státu, jsou koncipovány jako akciové společnosti a jejich akcie se obchodují na burze v New Yorku. Vzhledem k problémům, do kterých se dostaly, ale cena těchto akcií od jara prudce klesla. Pokud by se agentury dostaly do vážných problémů, že by nemohly plnit finanční závazky, mají k dispozici úvěrovou linku u ministerstva financí. V případě nutnosti je také americká vláda připravena intervenovat a v obou institucích převzít podíly. Nový regulační orgán, který bude na činnost agentur dohlížet, bude mít větší pravomoci a bude moci mluvit rovněž do toho, kolik si vrcholové představitelé mohou vydělat. V návrhu se počítá rovněž s daňovými úlevami, které mají podpořit zájem o nákup domů. Nově vznikne i první celostátní systém přidělování licencí realitním makléřům a pracovníkům úvěrových institucí. Počítá se také s finanční podporou čtyř miliard dolarů oblastem, které jsou krizí na hypotečním trhu postiženy nejvíce.

Srpen 2008, Japonsko

Vláda schválila soubor podpůrných opatření, s jejichž pomocí chce oživit ekonomiku. Celkem mimořádně utratí až dva biliony jenů (asi 18 miliard USD; 306 miliard Kč) částečně na pomoc jednotlivcům a částečně menším podnikům. Opatření zahrnují například slevy na poplatcích za mýtné, pomoc zemědělcům či lidem, kteří pracují na částečný úvazek, aby si mohli najít lepší zaměstnání. Počítá se i s penězi na lepší zdravotní péči, ekologické technologie, půjčky na bydlení a vzdělání. Vláda při představování souboru opatření uvedla, že ekonomika je tvrdě zasažena růstem cen ropy a potravin a že na ni mají nepříznivý vliv rovněž dopady úvěrové krize. Ta má počátky v části hypotečního trhu v USA, odkud se přelila do dalších států.

Září 2008, Řecko

Opatření na podporu likvidity bank. Guvernér Centrální banky (CB) uložil bankám, aby do konce roku 2008 snížily podíl rizikových pohledávek (tj. úvěrů, které nebyly obslouženy po dobu 3 měsíců) na 3,5 % (stávající stav: 4,5 %/12.07, 4,7 %/06.08), jak stanoví směrnice CB z r.2007, a varoval, že bude žalovat každého, kdo zneužije stávající situace k šíření poplašných zpráv či k nekalé reklamě. Guvernér CB prohlásil, že spolu s ministerstvem hospodářství pozorně sledují stav oběživa na trhu a jednají o opatřeních pro případ, že by se u některé z bank projevil akutní nedostatek kapitálu. V takovém případě bude v 1. fázi doporučeno navýšení akciového kapitálu akcionáři banky. Nebude-li to možné, bude doporučena fúze s větší bankou, a pokud se ani to nepodaří, dojde k privatizaci banky.

Září 2008, USA

Vláda se za podpory Fedu rozhodla převzít kontrolu nad hypotečními agenturami Fannie Mae a Freddie Mac potýkajícími se s krizí na hypotečním trhu v USA. Vláda se zaručila za dluhy ústavů a podpoří je kapitálem v objemu až 200 miliard USD (3,5 biliony Kč). Opatření je součástí snahy vlády o podporu trhu s bydlením, jehož útlum má negativní dopad na celou ekonomiku.

Americká investiční banka Lehman Brothers oznámila, že zažádá o bankrotovou ochranu. Stát odmítl dát na záchranu ztrátové banky peníze daňových poplatníků.

Fed oznámil, že v součinnosti s vládou zachrání jednu z největších světových pojišťoven American International Group (AIG) úvěrem až 85 miliard dolarů (asi 1,43 bilionu korun). Vláda převezme v pojišťovně 79,9 % akcií.

Americká vláda navrhla vyčlenit na vykoupení ztrátových a rizikových aktiv, která prohlubují krizi ve finančním sektoru, 700 miliard dolarů.

Vláda uzavřela největší domácí spořitelnu Washington Mutual. Pád je největším krachem v historii bankovního sektoru USA. Bankovní aktiva Washington Mutual koupí za 1,9 miliardy dolarů (přes 30 miliard Kč) JPMorgan Chase.

Září 2008, Island

Vláda se rozhodla převzít kontrolu nad největší islandskou bankou Glitnir.

Září 2008, Belgie, Nizozemí a Lucembursko

Vlády těchto tří států se dohodly, že belgicko-nizozemský bankovní a pojišťovací gigant Fortis od nich získá finanční injekci 11,2 miliardy eur (273,4 miliardy Kč). Každá ze zemí získá ve své národní divizi podíl 49 procent. Vlády Belgie, Francie a Lucemburska oznámily, že poskytnou 6,4 mld. eur (téměř 158 mld. Kč) tamní bance Dexia.

Září 2008, Irsko

Vláda oznámila, že bude v příštích dvou letech garantovat veškeré bankovní vklady u šesti irských bank.

Říjen 2008, Japonsko

Japonská centrální banka napumpovala na peněžní trh v Tokiu 4 biliony jenů (asi 40,3 miliardy USD; 709 miliard Kč), což představuje největší finanční injekci, jakou kdy Bank of Japan trhu poskytla. Japonsko bojuje s následky finanční krize podobně jako další země ve světě. Centrální banka se snaží dodávat na tamní trh likviditu nepřetržitě téměř měsíc, aby pomohla zlepšit situaci v úvěrové části finančního trhu. Ta je krizí zasažena nejvíce, což pociťují komerční banky. Důvěra mezi nimi stále ještě nebyla obnovena. V rámci nouzových úvěrů banka od začátku září poskytla trhu asi 25 bilionů jenů (zhruba 4,4 bilionu Kč). Problémy na finančních trzích trvají už přes rok, ale krize v pravém slova smyslu vypukla teprve začátkem září poté, co vyhlásila bankrot americká investiční banka Lehman Brothers.

Bank of Japan poprvé po sedmi letech snížila úrokovou sazbu z 0,5% na 0,3 %. Připojila se tak k dalším světovým centrálním bankám, které se snižováním úrokových sazeb snaží

zmírnit negativní vliv finanční krize na ekonomický růst. Japonský premiér Taró Aso představil další balík opatření na podporu ekonomiky, čímž vláda reagovala na světovou ekonomickou krizi, která tlačí japonské hospodářství do recese. Nová opatření zahrnují například příspěvky pro rodiny, daňové úlevy u hypoték a program na pomoc bankovnímu sektoru.

Říjen 2008, Island

Uzavřena předběžná dohoda mezi Islandem a MMF o poskytnutí půjčky asi 2,1 miliardy dolarů na stabilizaci bankovního sektoru. Zbývající část ze zhruba 6 miliard dolarů, které Island potřebuje, by měly prostřednictvím půjček zajistit evropské a asijské země a Rusko.

Říjen 2008, Slovensko

Vláda rozhodla o rozšíření státních záruk u bankovních vkladů obyvatel na celou částku. Neomezená ochrana vkladů se bude týkat i vybraných menších firem. Premiér Fico prohlásil, že vláda pomůže domácím bankám v případě, že se kvůli světové finanční krizi dostanou do potíží, od vlastníků bank však za to bude žádat akciové podíly. Vláda přislíbila velkým podnikům pomoc při vyrovnávání se s důsledky světové finanční krize, které budou moci počítat například s podporou vývozu na nové trhy a dalšími investičními stimuly. Podle slov premiéra Fica chce vláda prosazovat ochranu evropského trhu před konkurencí ze třetího světa s extrémně nízkými cenami i zjednodušení celních procedur, což by firmám usnadnilo vývoz mimo EU, například do Afriky či střední Asie.

Říjen 2008, Rusko

Prezident Medveděv ohlásil nová opatření ke stabilizaci ruského finančního systému, včetně úvěru až 950 miliard rublů (více než 650 miliard Kč) pro ruské banky. Řada bank by podle těchto opatření měla získat nejméně pětiletý úvěr v celkové výši až 950 miliard rublů; 500 miliard má připadnout spořitelně Sběrbank, bance VTB 200 miliard, bance Rosselchozbank 25 miliard a dalším ústavům až 225 miliard. Poslanci dolní komory ruského parlamentu, Státní dumy, schválili protikrizová opatření, umožňující zvýšit garance bankovních vkladů fyzických osob z 400.000 na 700.000 rublů (z asi 280 tisíc na více než 490 tisíc Kč) a poskytnout dodatečné úvěry ruským bankám ze státních prostředků. Schválené zákony umožní přidělit státní bance VEB 450 miliard rublů ze státních rezervních fondů, aby mohla půjčit dalším bankám a podnikům na refinancování zahraničních úvěrů v celkové výši až 50 miliard dolarů. Dalších 500 miliard rublů má pocházet od ústřední banky.

Říjen 2008, Velká Británie

Vláda za účelem stabilizace bankovního sektoru přijala záchranný plán, který mobilizuje celkem 500 miliard liber (15,7 bilionů korun). Oznamovala rovněž plány na částečné zestátnění některých bank, které budou daňové poplatníky stát 37 miliard liber (což se podle výpočtů listu The Guardian rovná částce, za kterou by se postavilo 240 nových škol, 31 letadlových lodí nebo v Londýně uspořádalo 8 olympiád). V rámci programu stabilizace bankovního sektoru vláda rozhodla i o kapitálových injekcích pro banky, které by měly dosáhnout až 50 miliard liber (1,6 bilionu korun). Výměnou za tyto peníze dostane podíl ve formě prioritních akcií v jednotlivých bankách. Na 200 miliard liber (6,3 bilionu korun) vláda zvýšila fond,

který má centrální banka k dispozici pro krátkodobé půjčky, a 250 miliard liber (7,9 bilionu Kč) vyčlenila na záruky mezibankovních půjček během tří let.

Říjen 2008, Švýcarsko

Vláda rozhodla o záchranném plánu pro švýcarský bankovní systém. Hlavním příjemcem státní pomoci bude USB, které stát nabídl až 54 miliard dolarů (992 miliard Kč) na odkup špatných cenných papírů. Banka také získá šest miliard dolarů od vlády výměnou za obligace směnitelné za akcie.

Říjen 2008, EU

Zástupci 4 největších zemí EU se dohodli na tom, že země Evropské unie budou moci kvůli probíhající finanční krizi překračovat limity rozpočtových pravidel, která jsou zakotvena v Paktu stability a růstu (v roce 2005 ale členové unie prosadili, že za situace, kdy “členská země padne za oběť mimořádných událostí, které jsou mimo její kontrolu“, je tato pravidla možné zmírnit). S uvolněním rozpočtových pravidel souhlasili i prezident Evropské centrální banky Jean-Claude Trichet, předseda takzvané eurokupiny Jean-Claude Juncker a předseda Evropské komise José Manuel Barroso). Vedoucí představitelé eurozóny se dohodli na plánu boje s finanční krizí, který zahrnuje poskytnutí záruk na mezibankovní úvěry do konce příštího roku a rekapitalizaci bank, která by měla vyřešit potíže s jejich likviditou. Garance a záložní úvěry na podporu bank by měly tvořit celkem 1,96 bilionu dolarů, což je přes 36 bilionů Kč. Předpokládá se, že je to maximální částka, kterou možná ani nebude nutné čerpat celou, což závisí na návratu fungování finančních trhů k normálu. EU rozhodla o zvýšení prostředků ve svém krizovém fondu pro členské země na 25 miliard eur (asi 600 miliard Kč), dosud v něm mohlo být nejvýše 12 miliard eur. Z evropského krizového fondu si členské země mohou pořizovat střednědobé půjčky. Evropská komise potvrdila, že se chystá pomoci lidem, kteří kvůli hospodářské a finanční krizi přišli o práci, k čemuž by mohl být využit Evropský sociální fond (podle odhadu Mezinárodní organizace práce ILO na celé světě kvůli krizi zanikne přibližně minimálně 20 milionů pracovních míst především ve finančních službách, stavebnictví, automobilovém sektoru a realitních aktivitách).

Říjen 2008, Maďarsko

Parlament zvýšil limit pro pojištění bankovních vkladů ze šesti na 13 milionů forintů (na 1,28 milionu Kč). Krok byl součástí vládního rozhodnutí ručit za celé vklady klientů v bankách v době probíhající globální krize. Kabinet předtím oznámil, že za vklady nad 13 milionů forintů ručí zcela. Maďarsko uzavřelo s MMF a EU dohodu o záchranných opatřeních na stabilizaci maďarské ekonomiky. Ta je ohrožena probíhající finanční krizí kvůli svému vysokému vnitřnímu a vnějšímu deficitu. Součástí bude i finanční pomoc, na níž se budou podílet fond, EU a několik evropských zemí. Očekává se, že pomoc by mohla přesáhnout 10 miliard USD. Na dohodu reagoval mírným posílením kurz forintů, maďarské akcie ale pokračovaly v poklesu, s emisemi ropného a plynárenského koncernu MOL a banky OTP se muselo kvůli nadlimitním ztrátám dočasně zastavit obchodování. Podle maďarského serveru portfolio.hu Maďarsko v příštím roce bude muset splatit vnější i domácí dluh za zhruba 24 miliard eur (asi 592 miliard Kč). Maďarsko jednalo s fondem od začátku října ve snaze obnovit důvěru investorů. Kvůli světové finanční krizi prodávali investoři maďarská aktiva a klesl kurz forintů, trh s obligacemi zkolaboval kvůli obavám z toho, že země bude potřebovat objemnou finanční pomoc zvenčí. Vláda s centrální bankou přijaly řadu opatření na posílení měny a finančního trhu, centrální banka například kvůli propadu kurzu forintů mimořádným krokem zvýšila základní úrok o 3 procentní body na 11,5 procenta. Maďarsko se potýká i se

státním dluhem, protože země vykazuje největší rozpočtový schodek v EU, což ovšem není důsledek finanční krize. Přípravu plánu na pomoc Maďarsku oznámila i EU.

Říjen 2008, USA

Kongres schválil záchranný plán pro finanční sektor, na který bude vynaloženo až 700 miliard dolarů (přes 12 bilionů korun). Proti původnímu plánu se ve schváleném návrhu předpokládá vyšší ochrana bankovních vkladů. Limit na částku garantovanou Federální společností pro pojištění vkladů (FDIC) se tak zvýší na 250 tisíc dolarů (dosud 100 tisíc dolarů). Záchraný plán počítá s tím, že vláda bude vykupovat od finančních institucí hypoteční úvěry, na ně navázané cenné papíry a další aktiva, která zatěžují jejich účetní bilanci. Tato těžce prodejná aktiva nutí banky odepisovat stále vyšší ztráty a ochromují celý finanční sektor nedůvěrou. Se stabilizací finančního trhu a zejména s oživením amerického trhu bydlení by vláda prodávala vykoupená aktiva zpět na trhu a podle odhadů by na tom mohla ještě vydělat. Ministerstvo financí chce do konce října začít poskytovat americkým bankám kapitálové injekce výměnou za podíly v bankách. Ministerstvo by výměnou za finanční injekci získalo běžné nebo prioritní akcie, vláda by v rámci programu neusilovala o křesla v představenstvech. Ministerstvo plánuje posílení bankovního sektoru kapitálovou injekcí v celkové sumě 250 miliard dolarů (4,5 bilionu korun). Zhruba polovina z celkové sumy by měla jít devíti předním bankovním institucím v zemi. Ministerstvo financí by mělo odkoupit podíly ve společnostech Bank of America, Wells Fargo, Citigroup, JPMorgan Chase & Co, Goldman Sachs, Morgan Stanley, Bank of New York Mellon, Merrill Lynch a State Street. Postupovat se při tom má podle relativní síly a slabosti bilancí a úvěrových portfolií jednotlivých bank. Šéf Fedu Ben Bernanke plán považuje za cestu k obnovení normálnějšího fungování trhu a povzbuzení soukromého kapitálu, aby dále podpořil ožívování finančních trhů. Plán rekapitalizace bank je změnou v dosavadním přístupu USA, který se zatím soustředil na program vykupování problematických aktiv od finančních institucí. Na program rekapitalizace bank by mělo být použito zhruba 100 miliard dolarů z již schváleného plánu na odkupování problémových aktiv. Kongres schválil pro americké automobilky 25 miliard dolarů (491,5 miliardy Kč) na nízkouročné půjčky. Ty se potýkají s vysokými ztrátami kvůli poklesu odbytu na domácím trhu. Největší automobilka General Motors oznámila, že ve třetím čtvrtletí prodělala 2,5 miliardy dolarů (49 miliard Kč), konkurenční Ford ohlásil ztrátu 129 milionů dolarů. Ztráty obou firem sice meziročně poklesly, podniky nicméně vykázaly značný úbytek provozní hotovosti.

Říjen 2008, Řecko

Opatření na podporu dlužníků a vkladů. Přijat Zákon na ochranu dlužníků, který představuje novelu zákona 2832/2000 doplněnou ustanovením na ochranu vkladů. V oblasti dluhů (zejména hypotečních úvěrů) zákon posiluje ochranu dlužníků před konfiskací a zavádí opatření proti spekulacím se zabavenými nemovitostmi: Nemovitost, která je jediným nemovitým majetkem dlužníka, může být bankou zabavena teprve tehdy, stoupne-li výše dlužných částek z hypotečního úvěru na 20 tisíc euro (dosud 10 tisíc euro). Zákaz zabavení mezd, důchodů a pojišťovacích dávek dlužníkům se rozšiřuje na případy, kdy jsou vypláceny prostřednictvím bankovního účtu vedeného u stejné banky jako nesplácený úvěr. U nemovitostí, u nichž je státem určena jejich tzv. „objektivní hodnota“ (hodnota stanovená pro daňové účely, která vychází z velikosti, polohy, věku apod. nemovitosti), se zakazuje se zakazuje jejich dražba za nižší hodnotu než je hodnota „objektivní“. Dražby nemovitostí se smí provádět pouze na spádových smírčích soudech, finanční nabídka musí být předložena v zalepené obálce ještě před zahájením dražby a výše povinné záruky se zvyšuje na 100 %

nabídnuté částky (doposud 1/3). U dluhů vůči státu je možné zabavení části platu, důchodu či pojišťovacích dávek teprve u pohledávek přesahujících 1000 € (doposud 600 €).

V oblasti vkladů se zvyšuje jejich garantovaná výše na 100 000 € (doposud 20 000 €). Do této výše jsou garantovány všechny vklady, které má vkladatel u dané banky, a to nezávisle na jejich formě. Pokud se jedná o společný účet, je garantován do výše 100 tis. € pro každého z jeho spolumajitelů. Pokud má vkladatel účty u více bank, je garantován každý z nich až do výše 100 tis. €. Opatření platí až do 31.12.2011. Záruky jsou poskytovány v rámci tzv. Garančního systému vkladů. Finanční a úvěrové ústavy mají povinnost navýšit svůj příspěvek do garančního fondu. Stupnice pro stanovení výše jejich příspěvku, která vychází z objemu vkladů, zůstává beze změny, hodnota příspěvku se však zvyšuje 5-krát. Navýšení bude odvedeno ve dvou dávkách (do 31.12.2008 a do 30.4.2009). Stávající garanční fond činí 980 mil. € a po navýšení vystoupí na cca 5 mld. €.

Opatření na podporu likvidity bank. Navazují na mimořádné zasedání představitelů eurozóny v Paříži 12.10.2008 – viz eurozóna. Za nejdůležitější je označováno zajištění dostatku oběživa, které umožní snížení mezibankovní úvěrové míry a tím i snížení ceny peněz pro oživení trhů. Za mimořádně významné je v Řecku označováno snížení ERIBORu, na který je vázáno zhruba 500 tisíc hypotečních úvěrů. První praktickou ukázkou opatření na podporu likvidity bank, vyhlášených guvernérem CB v září, bylo 13.10.2008 odkoupení 26,98 % akcií řecké Proton Bank rovněž řeckou Bank of Piraeus.

Říjen 2008, Itálie

Vláda premiéra Berlusconiho schválila dekret, kterým se stát zaručuje za bankovní vklady občanů až do výše 103 000 eur (asi 2,53 milionů Kč). Vklady byly sice do takové výše pojištěny již do této doby, garance vlády má ale představovat vyšší stupeň záruky. Hlavním cílem přijatých opatření je vrátit na trh důvěru, která je po pádech bank v západní Evropě otřesena. Opatření ale nepočítá s žádnou konkrétní částkou hotovosti na pomoc bankám. Přijatý dekret nabízí bankám možnost získat injekci z veřejných zdrojů, ovšem výměnou za akcie, s nimiž není spojeno hlasovací právo, což by mělo zaručit, aby banky zůstaly v soukromých rukou.

Říjen 2008, Německo

Vláda se rozhodla ochránit bankovní sektor před důsledky turbulencí na finančních trzích celoplošným deštníkem. Ten by měl doplnit dílčí akce, jako bylo sestavení záchranného balíčku například pro insolventní hypoteční banku Hypo Real Estate (HRE). Vláda ústy kancléřky Merkelové slíbila občanům bezpečnost jejich vkladů na bankovních účtech, což v praxi znamená garanci za 563 miliard eur.

Listopad 2008, Francie

Premiér Francois Fillon „opustil liberální ideály“ a pohrozil bankám v krajním případě znárodněním, pokud neobnoví výši poskytovaných úvěrů. Stát by podle jeho slov mohl převzít část jejich kapitálu, případně vyměnit jejich vedení.

Představitelé hlavních francouzských bank se při setkání se zmocněncem vlády pro situaci na finančním trhu a obnovování důvěry mezi bankami a jejich klienty René Ricolem zavázali, že jejich ústavy nebudou snižovat úvěry poskytované firmám a nebudou po nich požadovat

dodatečné bezpečnostní záruky (vyjma mimořádné situace). Úvěry by naopak měly v průběhu jednoho roku vzrůst o 3 až 4 %.

Stát ve snaze zabránit bankrotům pojistí úvěry firmám, které se ocitnou v druhotné platební neschopnosti a požádají o půjčku. Chce také přeradit některé služby do nižší sazby DPH. Vláda ve spolupráci s vládou Belgie a Nizozemí už investovaly 6,4 mld eur do záchranu banky Dexia. Na podporu bankovního sektoru je připravena poskytnout dalších 360 miliard eur.

Listopad 2008, Austrálie

Vláda oznámila, že poskytne domácímu automobilovému průmyslu finanční injekci 3,4 miliardy australských dolarů (46 miliard Kč), aby mu pomohla čelit zpomalení světové ekonomiky a snížení cel na dovoz zboží ze zahraničí.

Listopad 2008, USA

Podle prohlášení ministra financí Henryho Paulsona peníze ze 700 miliard dolarů (1,4 biliony Kč) schválených Kongresem budou poskytovány finančnímu sektoru ve formě dalších kapitálových injekcí. Tak, aby opět byly ochotny půjčovat peníze spotřebitelům. Prozatím tedy nikoli k vykupování problémových hypotečních aktiv od finančních institucí, což není považováno za nejefektivnější způsob. Ministerstvo ale nadále bude zkoumat užitečnost cílených výkupů. Z peněz uvolněných Kongresem je již 250 miliard dolarů využíváno na rekapitalizaci významných bank, do osmi největších již bylo transferováno 115 miliard dolarů. Vláda oznámila připravenost jednat s Kongresem o možnostech podpory amerického automobilového průmyslu, který se kvůli slabému prodeji potýká s nedostatkem hotovosti a snižuje počet zaměstnanců. Ministerstvo financí oznámilo, že připravuje další program rekapitalizace bank, jenž by zajišťoval vládní investice, které by při navyšování kapitálu finančním institucím dorovnávaly investice ze soukromého sektoru. Vláda chce v tomto programu zvažovat i kapitálové potřeby nebankovních finančních institucí, na něž se dosavadní plán rekapitalizace nevztahuje. Ministr financí spolu s šéfy amerických finančních regulačních orgánů vyzval banky k obnově půjček spolehlivým klientům. Ministerstvo financí spolu s centrální bankou začalo zkoumat možnost podpůrného úvěrového rámce pro trhy mimo bankovní systém, tedy sektor automobilových úvěrů, kreditních karet a studentských půjček, které zajišťují asi 40 % objemu spotřebních úvěrů v USA. Centrální banka se rozhodla k intervenci o celkovém objemu až 800 miliard dolarů ve snaze pomoci finančnímu systému USA. První část nového programu, která by měla disponovat až 600 miliardami dolarů, umožní Fedu odkupovat dluhy a cenné papíry vázané na hypotéky, zatímco druhý nástroj s rozpočtem 200 miliard dolarů má vést k odkoupení spotřebitelských dluhových cenných papírů. Centrální banka se rozhodla vykoupit dluhopisy emitované státními hypotečními agenturami Fannie Mae, Freddie Mac a Federal Home Loan Banks v celkové výši až 100 miliard dolarů a zakoupit hypoteční zástavní listy bank Fannie Mae, Freddie Mac a Ginnie Mae až za 500 miliard dolarů. Cílem je uvolnění zamrzlého hypotečního trhu a pomoc spotřebitelům a malým podnikům. Fed navíc započal se zaváděním nového programu, který má pomoci rychleji odblokovat trh v části spotřebitelských úvěrů. To jsou například dluhy na kreditních kartách, půjčky na nákup automobilů nebo na studia. Výdaje spotřebitelů se na růstu ekonomiky podílejí asi ze dvou třetin, proto chce Fed tuto část trhu podpořit úvěrovým programem asi za 200 miliard dolarů.

Listopad 2008, Rusko

Vláda schválila balík opatření na záchranu ruských podniků. Přednost má dostat zemědělství, stavebnictví, strojírenství a vojenskoprůmyslový komplex. Nejde jen o laciné peníze od státu, ale i o státní zakázky. Stát na řešení krize do této chvíle již přislíbil téměř 6 bilionu rublů (4,3 bilionu Kč), což odpovídá dvěma třetinám výdajů ze státního rozpočtu na rok 2008 či 13,6 % HDP. Do této sumy je ovšem započítáno i povolené snížení bankovních rezerv či vývozních cel. Z dalších příslibů se zatím naplnila necelá třetina, zhruba 1,8 bilionu rublů, a to především v podobě umístění volných rozpočtových prostředků na bankovní účty či úvěrů od ústřední banky.

V rámci boje proti korupci a zneužívání státní pomoci ruský premiér svolal k jednomu stolu bankéře a policisty v důsledku výsledků analýzy ukazující obecnou tendenci k poklesu operací spjatých s převodem peněz do zahraničních bank s výjimkou bank, které dostaly státní prostředky. Cílem je tvrdě skoncovat nejen s nelegálními finančními toky, ale i pozorné sledování pohybu kapitálu. Podle dostupných údajů jen za říjen Rusko opustilo až 50 miliard dolarů. Banky také směňují ruble od státu na cizí měny, které převádějí do zahraničí, což způsobuje tlak na oslabení rublu. Rezervy ústřední banky jsou využívány na intervence na devizovém trhu, nicméně od vypuknutí krize se již ztenčily o desítky miliard dolarů a klesly pod 500 miliard dolarů.

Podle slov premiéra Vladimira Putina, pronesených na sjezdu vládnoucí strany Jednotné Rusko, Rusko může z finanční krize vyjít ještě silnější a konkurenceschopnější, pokud ji využije k urychlení modernizace země. Premiér ohlásil i řadu dalších opatření, včetně daňových úlev pro podnikatele či zvýšení státních dotací pro zbrojovky na více než 50 miliard rublů. Stát podle jeho slov zvýší i podporu drobnému podnikání a vytváření nových pracovních míst na 30 miliard rublů.

Listopad 2008, Maďarsko

Ministři financí EU schválili pro Maďarsko úvěr v objemu 6,5 miliardy eur (asi 158 miliard Kč). MMF, Světová banka a EU Maďarsku poskytnou celkem 25,1 miliardy USD (asi 475 miliard Kč). MMF s Maďarskem uzavřel smlouvu o úvěrovém programu v objemu 15,7 miliardy USD, Světová banka je připravena poskytnout 1,3 miliardy USD. Kvůli pomoci od MMF bude muset Maďarsko přistoupit k bolestivým škrtnům v rozpočtových výdajích. Veřejný dluh tvoří dvě třetiny HDP a vláda si stanovila za cíl snížit v roce 2009 fiskální deficit na 2,5 % HDP. Opatření na snížení vládních výdajů zahrnují zmrazení růstu mezd a zrušení 13. platů pro státní zaměstnance, které byly zavedeny v roce 2003. Vláda představila stimulační balík na podporu malých a středních firem a pracovních míst.

Listopad 2008, Velká Británie

Britská vláda ve snaze oživit ekonomiku dočasně sníží daň z přidané hodnoty o 2,5 %. Počítá také s omezením dalších daní a s novými veřejnými výdaji. Za dva roky by podle ministra financí Alistaira Darlinga mělo dojít ke zvýšení daně z nejvyšších příjmů a zadlužení státu dosáhne rekordní úrovně. Od dubna 2011 Británie zvýší zdanění nejvyšších příjmů nad 150 000 liber (4,5 milionu korun) ze 40 na 45 %, což se dotkne zhruba jednoho procenta příjmů. Soubor pobídek bude stát asi 20 miliard liber (600 miliard korun), což je více než 1% HDP. Klíčový krok bude snížení DPH ze 17,5 % na 15 % (bude platit od 1.12.2008 do 1.1.2010), což je nejnižší povolená úroveň v rámci pravidel EU. Snížení DPH se nebude týkat tabáku, alkoholu a benzínu. V důsledku nových stimulů se zvýšil pro nynější finanční rok 2008/2009 deficit z původně předpokládaných 43 miliard na 78 miliard liber. Příští rok by měl deficit být na úrovni 118 miliard liber, což bude 8% HDP. Deficit by se měl začít snižovat od roku 2010,

kdy by se podle ministra financí mělo navrátit ekonomické oživení. Darling také oznámil, že vyvlastňování domů lidem, kteří nemají na splácení hypotéky, bude odloženo o 3 měsíce. Dojde i ke zpomalení zvyšování původně ohlášené spotřební daně na nová auta. Povzbuzující opatření ekonomice, která byla dosud schválena, mají stát 20 miliard liber (600 mld. Kč). Ohlášená pomoc bankovnímu sektoru už dosáhla částky 37 mld. liber (1,1 bilionu korun). Garance a půjčky bankám, které vláda poskytne, dosáhnou výše 450 mld. liber.

Listopad 2008, EU

Evropská komise odsouhlasila legislativní návrh, který má přinutit k registraci ratingové agentury, které jsou považovány za spoluviníka finanční krize. EK schválila pomoc pro hospodářství 27 zemí EU ve výši zhruba 200 miliard eur, což je asi 5 bilionů Kč (částka je vyšší než 130 miliard eur, tedy 3,3 biliony Kč, o kterých se uvažovalo v jedné z pracovních verzí plánu). Finanční injekce je součástí rozsáhlého plánu na obnovu ekonomiky EU, která se potýká s následky finanční krize. Z rozpočtů členských zemí by 2 roky mělo na záchranný plán směřovat 170 miliard eur. 30 miliard eur by mělo plynout z rozpočtu EU, a to na podporu menších firem a další projekty. Celkem se jedná o 1,5 % ročního HDP Evropské unie. Prostředky na záchranný plán zřejmě prohloubí rozpočtové deficity některých zemí nad tříprocentní úroveň, kterou povoluje Pakt růstu a stability (očekává se, že se to bude týkat zemí, jako je Francie, Británie, Itálie, Irsko, Řecko a Portugalsko). Finanční pobídka by podle EK měla být včasná, časově omezená, cílená a koordinovaná a být kombinací nástrojů na příjmové i výdajové stránce státních rozpočtů. Veřejné výdaje mají podle komise na krátkodobou poptávku příznivější dopad než časově neomezené snížení daní. Nižší daně například pro zaměstnavatele na druhou stranu mohou zvýšit počet pracovních míst. Členské státy také podle EK mohou zvážit dočasné snížení sazby z přidané hodnoty za účelem podpořit spotřebitelskou poptávku.

Hlavní body záchranného plánu EK pro hospodářství EU:

1. Rozsáhlá evropská iniciativa na podporu zaměstnanosti

- členské státy by měly již počátkem příštího roku v Evropském sociálním fondu mít k dispozici 1,8 miliardy eur (45 miliard Kč) na pomoc lidem, které krize připravila o práci
- zřejmě se změní pravidla pro takzvaný globalizační fond sloužící k odškodňování lidí, které připravila o práci globalizace, aby mohl pomáhat pracovníkům postiženým krizí a jeho zásahy byly rychlejší

2. Vytvoření poptávky po práci

- členské státy by měly zvážit nižší sociální odvody z nízkých mezd, aby zaměstnavatelé měli zájem o pracovníky s nižší kvalifikací
- měl by se rozšířit počet služeb, na které se vztahuje snížená sazba DPH

3. Posílení přístupu firem k financování

- Evropská investiční banka (EIB) připravila půjčky pro malé a střední firmy ve výši 30 miliard eur (750 miliard korun)
- EIB také navýší o jednu miliardu eur ročně částku na půjčky pro středně velké korporace
- komise zjednoduší své rozhodování o státní pomoci pro firmy

4. Snížení administrativní zátěže podniků a zlepšení podmínek pro podnikání

- založit firmu by v celé EU nemělo trvat déle než tři dny s nulovými náklady, formality pro přijetí prvního zaměstnance by mělo být možné vyřídit na jednom místě
- zjednodušit požadavky na účetnictví pro malé podniky a snížit kapitálové požadavky na firmy
- zajistit, aby veřejná správa platila firmám faktury do jednoho měsíce, a zrovnoprávnit elektronické faktury s papírovými
- snížit o 75 procent poplatky za patenty a jejich obnovování a snížit o polovinu náklady na evropské ochranné známky

5. Zvýšení investic do modernizace evropské infrastruktury

- získat do rozpočtu EU dalších pět miliard eur (126 miliard Kč) na evropskou energetickou síť a sítě pro vysokorychlostní internet
- zajistit dostatečné prostředky na kohezní politiku EU, která může být ohrožena kvůli dopadům krize na rozpočty členských zemí
- přesunout prostředky na transevropské dopravní projekty
- EIB by měla zvýšit prostředky na boj se změnou klimatu, energetickou bezpečnost a investice do infrastruktury o šest miliard eur (150 miliard Kč) ročně, Evropská banka pro obnovu a rozvoj by pak na tyto účely měla vydat dvakrát více.

6. Zvýšení úspor energií

- členské státy by měly stanovit takové normy, aby budovy odpovídaly nejvyšším požadavkům budov na energetickou účinnost
- členské státy by také měly upravit své strukturální fondy tak, aby se více věnovaly investicím do budov, které mají úspornější spotřebu energií
- Evropská komise spolu s EIB a dalšími národními rozvojovými bankami připraví fond pro energii, boj se změnou klimatu a infrastrukturu
- komise a členské státy vytvoří inovativní modely pro financování investic, které například souvisí s energetickými úsporami

7. Urychlené zavádění "zelených" produktů

- komise navrhne sníženou sazbu DPH pro "zelené" produkty a služby, které by měly zejména zvýšit energetickou účinnost budov
- členské státy by měly rychle zavést požadavky na výkon různých přístrojů, které by měly přispět k tomu, aby byly ohleduplnější k životnímu prostředí
- komise připraví opatření, která by měla snížit energetickou spotřebu domácích spotřebičů, jako jsou televize či pračky

8. Zvýšení investic do inovací, výzkumu a vzdělávání

- členské státy by měly zvýšit investice do inovací, výzkumu a vzdělávání, aby posílily hospodářský růst a produktivitu

9. Vývoj "čistých" technologií v automobilovém průmyslu a stavebnictví

- automobilky z EU by mohly dostat nejméně pět miliard eur (126 miliard Kč) na vývoj vozidel šetrných k životnímu prostředí, navíc budou mít možnost žádat o další půjčky od EIB
- partnerství soukromého a veřejného sektoru ve stavebnictví by mělo pomoci zavádět ekologické technologie v tomto oboru, na tyto účely bude k dispozici jedna miliarda eur (25 miliard Kč)
- podpora zavádění nových technologií ve výrobě, na podporu takzvaných továren budoucnosti by mělo jít 1,2 miliardy eur (30 miliard Kč)

10. Vysokorychlostní internet pro všechny

- podpora rozšíření vysokorychlostního internetu podle komise přinese inovativní produkty a služby, komise je považuje za stejně důležité jako rozvoj železnic v 19. století, cílem je stoprocentní pokrytí EU vysokorychlostním internetem do konce roku 2010, komise na tyto účely vyčlení další jednu miliardu eur (25 miliard Kč)

Listopad 2008, Německo

Celková pomoc vlády ekonomice v recesi, která byla dosud odsouhlasena, dosáhla úrovně 50 miliard eur. Vláda spolkové země Hesensko chce za zvláště ohrožené automobilky přebírat záruky až do výše 500 milionů eur. Bankám bude celkově poskytnuto 470 miliard eur.

Listopad 2008, Španělsko

Vláda ohlásila plán boje s nezaměstnaností a investice do infrastruktury. Pravděpodobně pomůže automobilovému průmyslu. Celková podpora ekonomiky v letošním a příštím roce by měla dosáhnout 79 miliard eur.

Listopad 2008, Lotyšsko

Země, jejíž ekonomika upadla do recese a jejíž vláda musela převzít druhou největší domácí banku, kvůli hospodářské krizi požádala o finanční pomoc MMF a EU. Jedná se o půjčky ve výši údajně až 3 mld. eur na stabilizaci finančního systému. Centrální banka na obranu své měny utratila od konce září přes miliardu dolarů.

Listopad 2008, Polsko

Vláda připravila protikrizový balíček na podporu ekonomického růstu v hodnotě 91,3 miliardy zlotých (615 miliard korun), nová protikrizová opatření mají podle premiéra Donalda Tuska mimo jiné zahrnovat zvýšení likvidity na mezibankovním trhu. Součástí jsou i finance o objemu 20 miliard zlotých určené k urychlení investic spolufinancovaných EU.

Listopad 2008, Itálie

V rámci boje s finanční krizí vláda hodlá vydat ze státní kasy 80 miliard eur na pomoc podnikům, infrastruktuře i domácnostem s nízkými příjmy. Berlusconiho kabinet se stal první evropskou vládou, která se rozhodla řešit neduhy ekonomiky také přímou finanční pomocí rodinám či důchodcům. Podle návrhu by mělo takto v hotovosti dostat peníze až osm milionů Italů. Sociální dávka u většiny adresátů dosáhne asi 200 eur, v mimořádně

naléhavých případech to může být i 1000 eur. Vláda hodlá takto utratit celkem 2,4 miliardy eur a o podporu bude možná požádat do 31. ledna 2009.

Výraznou finanční injekci dostane infrastruktura. Například státní železnice získá příští rok dodatečných 960 milionů eur. Další fondy chce vláda založit na podporu výstavby škol, obnovu věznic či záchranu památek. Podle analytiků jde velkou měrou o recyklování peněz, které už jsou k dispozici, podle odhadů tyto nové peníze dělají v celkovém balíku jen asi 5 miliard eur.

Vláda se také usnesla odkupovat konvertibilní bankovní dluhopisy, aby finančním ústavům pomohla zvýšit kapitál. Součástí opatření je i čtyřprocentní strop u hypoték s pohyblivou sazbou, které už byly vydány. Od ledna se má výše úročení odvíjet od úrokových sazeb, které stanoví Evropská centrální banka.

Listopad 2008, Slovensko

Vláda schválila téměř tři desítky opatření, které by měly pomoci na Slovensku překonat důsledky globální finanční krize. Dotknou se budování dálnic, čerpání fondů EU, podpory podnikatelů či energetiky. Přijaté záměry mají například podpořit stavbu nových elektráren nebo programy pro malé a střední podniky. Stát by měl pokračovat v plánu budování dálnic prostřednictvím projektů veřejně-soukromého partnerství, případně zabezpečit financování jejich výstavby přímo ze státního sektoru. Opatření se týkají i veřejných financí, kabinet ale přesto hodlá pokračovat ve snižování jejich schodku.

Prosinec 2008, Japonsko

Japonská centrální banka představila nová opatření, která mají podpořit poskytování bankovních úvěrů firmám. Ty se kvůli poklesu ekonomického růstu a krizi na úvěrových trzích potýkají s nedostatkem financí na provoz. Kvůli globální finanční krizi má problémy se získáním úvěrů rostoucí řada japonských společností, hlavně ve stavebním a realitním sektoru. Bank of Japan proto bude dočasně přijímat od komerčních bank jako záruku i firemní dluh s nižším hodnocením. Od 9. prosince bude možné využívat jako bankovní záruku i firemní obligace a úvěry s hodnocením BBB nebo výše. Předtím centrální banka jako záruku požadovala dluh s ratingem A a výše. Bank of Japan také poskytne bankám prostřednictvím nových operací využívajících firemní dluh 3 biliony jenů (658 miliard Kč).

Prosinec 2008, Velká Británie

Premiér Gordon Brown oznámil, že britská vláda pomůže majitelům hypoték, kteří mají potíže s jejich splácením, aby nepřišli o svůj dům či byt. Jedná se o reakci vlády na stoupající počet lidí, kterým hrozí konfiskace bytů či domů bankami, k čemuž dochází v důsledku zhoršené ekonomické situace v zemi. V rámci plánované pomoci budou mít domácnosti, které dočasně přišly o část svých příjmů, právo odložit splácení úroků ze své hypotéky po dobu až dvou let. Na projektu se bude podílet osm britských hypotečních bank. Měnový výbor Anglické banky ve čtvrtek snížil úrokové míry o celé procento na 2 procenta, což je nejnižší úroková míra za posledních 57 let a společná nejnižší v historii. Ke snížení úrokové míry vedly otřesné údaje ze všech oblastí britské ekonomiky, z nichž vyplývalo, že Británie se ocitá v dlouhé a hluboké depresi. Několik britských bank se vyjádřilo, že snížení úroků v plné míře zprostředkuje svým zákazníkům.

Prosinec 2008, Rusko

Ruský stát v rámci světové finanční krize převzal kontrolu nad výrobcem leteckých motorů Saturn. Ten se v důsledku problémů s obstaráváním peněz obrátil na státní banku VEB o pomoc při refinancování zahraniční půjčky. Ta byla podmíněna tím, že 13 % akcií dostane Oboronprom, když ruský stát v podniku již předtím disponoval 37 procenty akcií. Saturn, vlastněný převážně svými manažery, v roce 2007 odmítl uposlechnout Putinův příkaz zapojit se do leteckého holdingu, vytvořeného pod křídly Oboronpromu, dceřinné společnosti vývozce zbraní Rosoboronexport.

Prosinec 2008, USA

Podle vítěze prezidentských voleb Baracka Obamy bude v centru plánu na podporu ekonomiky stát silná regulace finančního sektoru, která má banky a další finanční instituce přimět k větší odpovědnosti. Obama hodlá v rámci svého plánu vytvořit minimálně 2,5 milionu pracovních míst do roku 2011. Podle něj je zapotřebí zabránit kolapsu amerického automobilového průmyslu, jakákoliv státní pomoc automobilkám by však měla být podmíněna jejich úplnou restrukturalizací.

Prosinec 2008, EU

Ministři financí EU se shodli na tom, že na pomoc hospodářství členských zemí by mohlo jít 1,5 % ročního HDP unie, jak navrhla Evropská komise. Při tvorbě krátkodobého finančního stimulu si členské státy budou moci vybrat z různých daňových a fiskálních opatření. Evropská centrální banka snížila klíčovou úrokovou sazbu o tři čtvrtě procentního bodu na 2,5 procenta, což je nejradikálnější zásah v její desetileté historii. Důvodem rozhodnutí je bezprecedentní prudké, rychlé a plošné šíření finanční krize do ekonomiky. HDP eurozóny klesl podle Evropského statistického úřadu ve třetím čtvrtletí o 0,2 procenta, což je druhý propad za sebou a to odpovídá obecné definici recese.

Prosinec 2008, Německo

Dolní komora německého parlamentu schválila vládní program podpory hospodářského růstu a zaměstnanosti v hodnotě 31 miliard eur (asi 800 miliard Kč). Podle kancléřky Angely Merkelové by program měl během dvou let vytvořit investice a nové kontrakty za až 50 miliard eur. Balík obsahuje hlavně stavební projekty a úvěrovou pomoc malým firmám. Zástupci průmyslových velkokoncernů po setkání s kancléřkou Angelou Merkelovou, ministry spolkové vlády a zástupci odborů a ekonomických expertů prohlásili, že se hodlají zavázat k tomu, že v příštím roce nepřistoupí k propouštění svých zaměstnanců, a naznačili, že chtějí využít opatření vlády a možnosti vyplácení odměn za zkrácený pracovní úvazek a zabránit tak škrtání pracovních míst. Ministr financí Peer Steinbrück německé ekonomice přislíbil další injekce ve formě dodatečných investic do infrastruktury. Má být rovněž nalezen způsob, jak obnovit důvěru mezi bankami a rozhybat poskytování úvěrů, aby jich firmy neměly nedostatek.

Evropská komise schválila plány německé vlády na pomoc domácím firmám v globální úvěrové krizi, čímž se Německo stalo první zemí, která využila dočasného uvolnění unijních pravidel pro státní pomoc. První ze dvou opatření německé vlády vyčleňuje na půjčky pro firmy zasažené problémy s úvěry 15 miliard eur (asi 400 miliard Kč). Druhý program

umožňuje federální vládě, vládám spolkových zemí i místním samosprávám poskytnout až 500 000 eur na firmu.

Prosinec 2008, Francie

Francouzská vláda vyčlení 26 miliard eur (téměř 670 miliard Kč) na oživení ochabující ekonomiky země, a to zejména do veřejných investic, na které má připadnout 10,5 miliardy eur. Prezident Nicolas Sarkozy zařadil mezi hlavní priority budování nových dopravních infrastruktur, dále pak podporu bytové výstavby a rozvoj automobilového průmyslu, což by mělo zvýšit zaměstnanost. Podle vládního odhadu finanční injekce, které představují 1,3 % HDP, zvýší hospodářský růst v příštím roce o 0,6 procenta a naopak prohloubí rozpočtový deficit na 3,9 až 4% HDP. Původní představa vlády počítala se schodkovým stropem 3,1 % HDP. Stát podle Sarkozyho chystá i urychlovat vracení daňových přeplatků firmám. Místo, aby to činil na konci roku, bude to dělat již od začátku roku. Na zajištění likvidity firemních pokladen po celý průběh roku má být takto vyčleněno 11,5 miliardy eur. Stát se chce vložit i jako garant mezi výrobce a kupující v systému nákupu aut na splátky. K tomu má posloužit miliarda eur.

Prosinec 2008, Bělorusko

MMF se s Běloruskem dohodl na krizovém úvěru 2,5 miliardy dolarů (asi 47 miliard Kč), přičemž vláda bude moci po schválení úvěru okamžitě čerpat kolem 800 milionu dolarů. Program podpořený fondem má Bělorusku pomoci adaptovat se na vnější šoky. Vláda bude muset posílit rámec měnové a kurzové politiky, podrobit se rozpočtovým omezením v podobě snížení veřejných investic a státem řízených bankovních úvěrů a také omezit mzdy ve veřejném sektoru. Běloruští představitelé vyjádřili ochotu devalvovat měnu, omezit rozpočtové výdaje a rekapitalizovat banky. Běloruská centrální banka předtím utratila značnou část svých domácích rezerv na podporu běloruského rublu, jehož kurz byl od počátku roku 2008 pevně vázán na dolar.

Leden 2009, evropské země skupiny G20

Podle slov německé kancléřky Angely Merkelové, které pronesla na mezinárodní konferenci o možnostech reformy mezinárodního finančnictví v Paříži, není ze současné hospodářské krize jiné cesty než hluboké zadlužení státních pokladen. Prezident Francie Nicolas Sarkozy počítá s tím, že evropské země ze skupiny G20, které se v dubnu zúčastní summitu o reformě mezinárodního finančního systému, se budou snažit sjednotit stanoviska, aby „Evropa mluvila jedním hlasem a měla svou mocnou váhu při přebudování kapitalismu“. Merkelová se na kolokviu pod názvem „Nový svět, nový kapitalismus“ zmínila o novém balíčku německé vlády v hodnotě 50 miliard eur (1,3 bilionu Kč), které se mají mimo jiné během dvou let investovat do technologií nenáročných na energii a připravovat na demografické změny.

Leden 2009, USA

Budoucí prezident Barack Obama chce po nástupu do úřadu podpořit ekonomiku dalšími stimulačními kroky, které počítají s daňovými úlevami či důrazem na úspornější zdroje energie. Hlavním cílem jeho administrativy bude podpořit tvorbu nových pracovních míst. Do roku 2010 by plán mohl zachránit či vytvořit tři až čtyři miliony pracovních míst. Mělo by se jednat o místa ve velkých i malých podnicích v široké škále odvětví. V příštím rozpočtu by

měla být zahrnuta první fáze snížení daní pro střední vrstvy, což bude znamenat, že devadesát pět procent pracujících rodin dostane daňovou úlevu 1000 dolarů, a to by mělo napomoci k tomu, aby obyvatelstvo znovu začalo utrácet. Plán na podporu ekonomiky počítá i s přiznáním podpory v nezaměstnanosti širšímu počtu lidí. Nezaměstnaní by měli mít i lepší přístup k zdravotní péči. V oblasti energetiky se počítá s tím, že objem výroby energie alternativní cestou by se už v příštích třech letech mohl zdvojnásobit, vláda chce také pomoci zvýšit úsporu energie při vytápění domácností. Obama počítá s tím, že by do poloviny února byl schválený návrh opatření na podporu ekonomiky, v němž by byly zahrnuty daňové úlevy a výdaje na veřejné práce. V rámci této podpory by USA mohly vynaložit téměř 800 miliard dolarů (asi 15,4 bilionu Kč). Expanze, která bude reakcí na bezprecedentně rychlou ztrátu pracovních míst, pravděpodobně vytvoří nejvyšší rozpočtový deficit USA od dob druhé světové války ve výši 8 až 10% HDP.

Leden 2008, Velká Británie

Ve snaze zabránit prohloubení ekonomické recese v zemi britská centrální banka snížila úrokové sazby na 1,5 procenta, čímž dosáhla rekordního minima jejich výše, protože úrokové sazby v Británii nikdy nebyly pod dvěma procenty, a to ani během hospodářské recese ve 30. letech 20. století.